

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Haandbog i Verdens-Historien. Anden Deel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Haandbog i Verdens-Historien. Anden Deel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 621. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1836_518A_2-txt-shoot-idm35834.pdf (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Italien og Konstantinopel.

Italien har altid været et Land, der aad Mennesker, som Brød, det see vi ikke blot paa *Romernes* men ogsaa paa *Gothers*, *Longobarders* og *Normanners* Historie, saa der skal Man kun reise hen, naar Man er kied ad Livet og vil see Døden i al sin Kraft og Glands; derfor maatte vi opsætte Betragtningen af de Italienske *Fri-Stæder*, hvor tidlig de end reise sig, til vi med det Samme kan sige *Middel-Alderens* Farvel. Denne Nødvendighed giver sig da ogsaa udvortes tilkiende, i det vi har nemt ved at komme fra *Frankrig* til *Italien*, med *Provençaler* saavel som med *Normanner*, men ondt ved at komme tilbage over *Alperne*, og det gjælder nu kun om at kunne samle de *Italienske* Begivenheder under een Syns-Punkt, hvad der paa denne som paa alle *Kirke-Gaarde* vel maa falde vanskeligt, men kan dog ikke være umueligt, hvis de har haft nogen kiendelig Indflydelse paa Folke-Livet i den øvrige Verden. Naar derfor selv *Italiens* bedste Historie-Skriver, *Sismondi*, finder sig nødt til at opgive al Sammenhæng, da er det kun fordi han krymper sig ved at udstrække til det Hele hvad han dog er klarøiet nok til at see hardtad i alt det 622Enkelte, Mord og Mand-Slæt, nemlig, Død og Forraadnelse. Denne Krympelse er nu vel saa sædvanlig hos de Bog-Lærde allevegne, at den i *Genf* maa synes uundgaaelig, men uden derfor at laste en god Historie-Skriver, som selv har haft værst af *Vilde-Redet*, maae vi dog see, vi faae Mod til at bekiende, at *Bogstaver*, *Skilderier* og *Billed-Støtter* er ligesaavel døde Ting, som *Penne-Fier*, *Lærred* og *Steen*, og at *Bogstaverne*, der ei engang er Billeder eller Skygger, men kun meget tvetydige *Tegn*, ligge allerlængst fra Livet, saa den *Videnskabelighed*, der har Pennen til Fader og Blæk-Hornet til Moder er ikke blot død, men dræbende. Først naar dette staaer levende for os, kan vi see, at den saakaldte "Videnskabernes Gienfødelse" i det *Trettende* og *Fjortende* Aarhundrede hænger nøie sammen med alle Dødens italienske Mester-Stykker, og er ret egenlig "den sorte Død" i Aandens Verden, der heller ikke mindre end dens legemlige Frænde udstrakte sine dræbende Virkninger lige op til det høie Norden.

Det *hedenske Roms* Gienfødelse, eller rettere Opvækkelse fra de Døde, det var aabenbar Drive-Hjulet i hele den *Italienske* Virksomhed, baade med Hensyn paa *Kirken*, paa *Skolen* og paa det *Borgerlige Selskab*, og Følgerne blev naturligviis derefter: i *Kirken* et tomt Ceremoni-Væsen; i *Skolen* en grammatikalsk Classiskhed og i det *Borgerlige Selskab* Hof-Holdning, *Politi* og staaende Hære, som opslugde Alt, hvor ikke den *Tydsck-Nordiske* Reformation dog i en vis Grad hævdede *Livets* og *Menneske-Aandens* umistelige Rettigheder. Dette var, hvad det *Italienske* Verdens-Aars store Prophet og første Classiker, *Dante*, spaaede, da han i *Drømme* giennemvandrede *Helvede* og *Skjærs-Ilden* med *Virgils* Gienfærd, men vi vil trøste os ved, at *Digteren* dog under bedre Ledsagelse endte i *Paradis*, thi det hentyder paa den bedre Nyaars-623Tid, da *Menneske-Aanden* nedmaner det *Romerske* Gienfærd og beklæder selv den *Throne*, *Uvættens* anmassede sig.

Hvad nu i *Særdeleshed* den *Italienske Frihed* angaaer, som er hvad der i *Stats-Historien* tildrager sig vor Opmærksomhed, da maatte den vel nødvendig udvikle *Tyranni*, fordi det *Italienske* Friheds-Begreb var aldeles *Romersk*, altsaa tyrannisk og grundfalsk, men saalænge der var *Livs-Kraft*, fandt den dog i *Fri-Stæderne* Leilighed til at yttre sig og gjorde i Alt hvad Man kan kalde *Konst* og *Handværk* forbausende Frem-Skridt, uden hvilke den ny Folke-Verden hverken kunde forstaae den Gamle eller blive Dens Arving. Derfor samler *Italiens* Stats-Historie sig selv, naar vi følge *Stædernes* Frihed til Graven og ei fordybe os i denne, begynde med *Pisa* og slutte med *Venedig*. Kun fordi Man ikke har ændset dette: ei fæstet Øie paa *Kræfternes* levende *Virksomhed*, og kastet Jord paa *Ligene* istedenfor som *Bog-Orme* at opgnave dem, kun derfor blev *Italiens* Stats-Historie fra det *Tolvte* til det *Femtende* Aarhundrede hidtil saa forvirret og trættende, at end ikke *Skriveren* og langt mindre *Læseren* vidste enten *Begyndelse* eller *Ende* derpaa. *Kilderne* er vistnok baade for mange og hidtil for slet adskildte og benyttede, til at det første *Forsøg* kan blive meer end *Fuskeri*, men det er i *Grunden* med *Nødvendighed* alle første *Forsøg* i *Konstens* og *Vidskabens* Rige, uden derfor at være mindre ønskelige. *Venedig* maa da nu være hvor gammel, den vil, saa er *Pisa* dog den ældste *Sømagt* i det ny *Italien* og tager anderledes Deel i dets *Skæbne* end *Venedig*, der seiler sin egen *Sø*, og lader *Italien* skiøtte sig selv, til dens *Time* kommer med de andre *Rov-Dyrs*, og *Toskana* er desuden aabenbar *Hoved-Sædet* for *Aands-Kraften*, saa det maa baade først og sidst tages i *Betragtning*.

Ved *Old-Tidens* Slutning siger *Strabo* om *Pisa*, 624at det engang har været en blomstrende *Handel-Stad* og er endnu bekiendt af *Egnens* Frugtbarhed, sine skønne *Steen-Brudd* og sit gode *Skibs-Tømmer*, fordem berømt i *Orlogs-Færd***Strabo* B. V. S. 222. 25., og naar Man læser det, faaer Man dobbelt Yndest for en *Stad*, Man igien ved *Middel-Alderens* Slutning maa give samme *Skuds-Maal*. Vi see nemlig heraf, at *Pisa* har været den gamle *Etruriske* *Hav-Dronning*, styrtet fra *Thronen* af *Karthago* og bragt i *Trældom* af *Romerne*, men dog ei dybere nedbøiet, end at den efter halvandet Aar-Tusindes *Forløb* kæmper som en *Skjold-Mø* for sin gamle *Høihed* og vinder i det *Mindste* ny *Berømmelse*. Noget *Blænd-Værk* er her vel i, da det sikkert er med splinternye *Indbyggere*, ventelig af *Gothisk* *Blod*, det ny *Pisa* hæver sig, men naar en *Stad* to *Gange* udmærker sig eens, er *Aanden* dog den samme, og skulde *Livorno* i *Nyaars-Tiden* vinde en ligedan *Rang*, vilde dens *Historie* ogsaa falde sammen med *Pisas*, thi *Livorno* var *Pisas* *Havn* fra *Arilds-Tid***Pisas* *Krønike* hos *Muratori* XV. 1047. 71., som de *Lærde* kun, fordi de ikke læste rigtig efter, har søgt i *Arnos* sandige *Munding*.

Hvordan nu det ny *Pisas* Opkomst var, skal vi lade være usagt, da dets Krøniker for det Meste endnu ligge utrykte og gaae neppe heller saa langt tilbage, men vi skimte den dog ligefra *Otto* den Stores Tid, og den stod tidlig op med Ridderne til Christenhedens Værn; thi alt i Begyndelsen af det *Ellevte* Aarhundrede tog den *Sardinien* fra *Saracenerne* **Aarbøgerne hos Muratori VI. 107-8. 167. Udtog af Pisas Beskrivelse (Compendio di Pisa illustrata) i Indledningen S. XXXVI og XLIII.*

Den *Pisanske Flaade* paa hundrede og tyve Skibe 625er da ogsaa den Første, der efter *Jerusalems* Indtagelse (1100) gjør Opsigt i de *Tyriske* Farvande, Admiralen, Biskop *Dagverd* (Daibertus), bliver den første *Latinske Patriark* ved den hellige Grav, og endnu beundrer Man de skjønt bemalede Bue-Gange om Kirke-Gaarden (Campo Santo) i *Pisa*, bedækket med Jord fra det hellige Land **Aarbøgerne hos Muratori VI. 1008-9. Følger hos Bongars 401. Udtog af Pisas Beskrivelse 46-54.*

Her paa følger nu det, desværre, kun paa Latin besungne Kors-Tog til de *Baleariske Øer* (1114-16), som *Pisanerne* i Forbindelse med *Katalonierne* fravristede Musel-Mændene **Cassino-Krøniken VI. 59. Helte-Digtet og Aarbøgerne hos Muratori VI. 101-5. 111-62.*, og nu havde *Pisa* naaet sin høieste Glands, som Den ei længe bevarede uplettet, thi i Krigen med den Normanniske Kong *Roger* overfaldt og udplyndrede *Pisanerne* paa *Sørøver-Viis* den berømte Handel-Stad *Amalfi* (1136 og 38), istedenfor, om mueligt, at hjælpe den igien til sin af samme Kong *Roger* berøvede Frihed **Aarbøgerne hos Muratori VI. 110. 70. Sismondi I. 307-18.*

Uagtet vi nemlig ingen nærmere Beskeed kan give om *Amalfi*, skimte vi den dog alt i det *Tiende* Aarhundrede, som et Fri-Sted for Handel og Søfart og dermed for al borgerlig Virksomhed, og maae ikke have glemmt, at det store Kors-Tog frelste den fra at indtages af *Robert Viskards* Broder og Sønner, i det baade *Boemund* og alle Kierne-Tropperne greb Korset og ophævede Beleiringen, for herefter kun at slaaes med de Vantro **Foran S. 243 og 424.* Nylig havde den imidlertid maattet bukke under for Kong *Roger*, og at *Pisanerne* fra forrige Tider kunde have et Horn i Siden paa denne Medbeilerske er begribeligt nok, men det var dog lavt, 626 under Skin af at skade Tyrannen, helst at knuse den undertrykte Fri-Stad. Det er derfor et mærkeligt Sagn, at mellem Byttet fra *Amalfi* fandtes den Haand-Skrift af "*Romer-Retten*", der blev Kilden til al vor "*Latinske Jura*", thi billedlig udtrykker det i alt Fald godt den historiske Sandhed, at naar *Fri-Stæder* ødelægge hinanden, da vinde de Intet vissere end *Tyranni*. Sagen er nemlig den, at hvem der ikke under Næsten sin Frihed, er i Grunden selv en Tyran, hvor nødig han end vil tyranniseres, saa, kan de herskesyge *Fri-Stæder* undgaae fremmede Tyranner, undgaae de dog aldrig dem, de selv opklække, men kan de vinde Frist til de hjemfødte Tyranner blive voxne, da skeer der Endeel imidlertid, thi Virksomheden under *Kræfternes Frihed* forholder sig til den Ypperste i Slaveriet, som Hestens Løb under Sporen til *Æselets Trav* under Stokken.

Hvorledes nu Italiens *Fri-Stæder* fik Lov til at oppebie deres egne Tyranner, lærer det *Tolvte* og *Trettende* Aarhundredes Historie, og vi kan desværre ikke tilskrive *Pisa* det Mindste af *Æren* derfor; thi skjøndt dens Borgere synes at have hørt til de mindst herskesyge, var den dog, ikke blot som *Hohenstaufernes* Vaaben-Plads en Skræk for de andre Stæder, men som deres Bundsforvandt med sjelden Troskab et farligt Vaaben i de fremmede Tyranners Haand. Hvad der bevægede en Stad, der saa godt som *Pisa* kiendte Frihedens Fordele og skattede dem saa høit, til at spille saa uværdig en Rolle og med store Opoffrelser grave sin egen Grav, vilde derimod være aldeles ubegribeligt, naar Man ikke paa den ene Side vidste, hvordan *Italienerne* kan tyranniseres af Misundelse og Hevngierrighed, og paa den Anden saae, hvilken Forvirring der stadig herskede i de nye *Italiens* Begreber om det gamle *Rom*, hvis *republikanske* og *keiserlige* Storhed de slet ikke kunde adskille. Vil Man 627 ret klarlig see denne Forvirring, da skal Man læse det nybagte "*Romerske Raads*" Sende-Brev til Keiser *Conrad* af *Schwaben* og samme Raads Tale til *Barbarossa* ved hans første Besøg, hvori Raadets Ret til at beherske Keiser, Pave og hele Verden paa den latterligste Maade er forbundet med Indbydelse af hans Keiserlige Majestæt til at reise *Constantins* og *Justinians* Throne paa de syv Høie **Otto Freisinger hos Muratori VI. 662-64. 720-21.* Med det Samme kommer Man da ogsaa midt ind i Begivenheden og seer, at det *ingenlunde* var en stolt og mægtig Pave, *Barbarossa*, i Frihedens og Oplysningens Navn, kom til Italien for at bekæmpe; men at det tvertimod var *Romernes Opstand* mod *Paven* der kaldte ham did, som det Apostoliske Sædes Beskytter imod hvad *Paven* kaldte *Kiætter* og Ugudelighed, men *Italienerne* *Frihed* og *Oplysning*.

Der var nemlig opstaaet en *Italiensk Reformator*, ved Navn *Arnold* fra *Brescia*, hvis *Christendom* vi saameget bedre kan lade staae ved sit Værd, som hverken han selv eller hans samtidige Lands-Mænd lagde synderlig Vægt paa den, men hvis Torden mod alt *Præste-Herskab* og Lovtale over *Demokratiet* gjorde dybt Indtryk alle vegne og bragte blandt Andet *Romerne* til at jage *Paven* paa Porten og skabe et nyt *Senat* ikke blot til Byens men til hele Verdens Dronning. Denne *Kiætter* lod *Barbarossa* høitidelig brænde paa St. Angelo (1155) og da vi veed, det var ingenlunde af *Sværmeri* for *Pavedømmet*, maa det vel have været af Ømhed over Tyranniet i alle Skikkelser, og lærde i alt Fald, tilligemed hans Keiserlige Svar til det *Romerske Raad* og den grusomme Ødelæggelse af det uskyldige *Tortona*, *Italienerne*, at de kun havde Valget mellem at trædes paa Nakken eller vende 628 Kløer mod denne baade stolte og snilde, strænge og nærige Herre **Otto Freisinger hos Muratori VI. 662. 719. 25. De Italienske Republikers Historie af Sismondi II. 30-33. 41. 59-67.*

See vi nu Øvre- og Mellem-Italien deelt i hardtad ligesaamange borgerlige Selskaber, som der var *Kiøbstæder*, og see dem uenige med Kirken og for det Meste med hinanden, see især *Lombardiets* Hoved-

Stæder, *Mailand* og *Pavia*, i en evig Feide, og *Pavia* saavel som Italiens største Sø-Magt *Pisa* paa *Barbarossas* Side, da synes det umuelig Andet end at *Frederik* med hele *Tydsklands* Magt maatte snart være istand til at undertvinge Landet, og naar derfor, efter et heelt Aarhundredes Kamp, *Hohenstauferne* gaae til Grunde og de *Tydske* Konger opgive *Italiens* Erobring, er det unægtelig en stor Triumf for Menneske-Aanden og det borgerlige Selskab, der ligner Hin i *Hellas* over *Perserne*, og forbittres kun endnu meer end den ved *Italienernes* gruelige *Romerskhed*.

Vist nok var Kongerne i *Tydskland* langt fra at herske saa vidt eller saa vældig som *Kserxes* og *Hystaspis*, men ved at dele Bytte med *Sachsens* og *Baierns* tappre og mægtige Hertug, *Henrik Løve*, vandt dog *Frederik* *Barbarossa* langt større Magt end Nogen af hans Formænd siden *Otto* den Store, og saavel i de *Italienske* *Riddere*, tildeels af *Tydske* Herkomst, som i *Pisa* og *Pavia* havde han anderledes mægtige *Bundsforvante*, end *Kserxes* i *Thessaler* og *Thebaner*. Saalidet ogsaa, som de *Tydske* Hertuger, Grever og Baroner havde Lyst til at opoffre sig for den Konge, de selv kun skabde til en *Freds-Mægler*, saa havde de dog slet intet imod at beriges ved *Italiens* Bytte og underkue de stolte *Fri-Stæder*, men det smigrede dem endog at see deres Konge paa *Verdens-629Thronen*, uden at de saae, hvad Følgen maatte blevet for dem selv.

Vel var de befæstede Stæder i hine Dage langt lettere at forsvare end at indtage, især af *Tydskere*, som endnu stod langt tilbage i *Beleirings-Konsten*, men i denne var netop *Pisanerne* Mestre, og længe kunde dog ingen *Land-Stad* trodse en *Krigshær*, der hærgede *By-Marken*, afskar *Tilførselen* og spærrede alle de *Borgerlige* *Nærings-Veie*. Derfor see vi ogsaa at *Mailand* og *Tortona*, de eneste *Lombardiske* Stæder, som vovede at trodse, maatte bukke, saasomt de alvorlig beleiredes, og det udbredte aabenbar langt mere *Skræk* og *Modløshed* end brændende *Harme*, at *Barbarossa* mishandlede disse Stæder med barbarisk *Grusomhed*. Da nemlig *Mailand*, *Dronning-Staden* i *Lombardiet*, efter at have underkastet sig al mulig *Ydmygelse*, blev sløifet (1162) og hele *Befolkningen*, saavidt den ei lagdes i *Bolt* og *Jern*, blev husvild og *landflygtig*, da skedte der ingen almindelig *Opstand*, men en almindelig *Underkastelse*, og selv *Genueserne*, der bedst kunde trodset, kyssede *Riset* og stødte i *Trompet* for den almægtige *Romerske* *Keiser-Caffara*, *Borkard* og *Morena* hos *Muratori* VI. 278-79. 915-18. 1097-1105. *Sismondi* II. 129-39. Havde derfor *Barbarossa* kun nu holdt gode *Miner* med *Paven* og *Sø-Stæderne* og skaanet de fra *Trældom* afvante *Borgere* en lille *Smule*, da havde sikkert *Ankona* og *Venedig*, der endnu holdt sig fremmede, fulgt *Strømmen* og understøttet *Verdens-Thronen*; men det gik med *Hohenstauferne* som i det Hele med *Minne-Sangerne*, de hørde til, at vel gjorde de deres *Bedste* for at blive *Følelsen* kvit og klogelig tilegne sig det gyldne *Skin*, men *Naturen* gik dog over *Optugtelsen*, saa enten *fordærvede* de, som *Barbarossa*, i *Hidsighed* *Legen*, eller de satte, som *Frederik Sultan*, *Kræfterne* til før de naaede *Maalet*. Det var 630desuden kun den mindst *formaaende* *Tydske* *Stamme*, nemlig *Frankerne*, der var *flak* og *flygtig* nok til allerede nu at vende *Middel-Alderen* *Ryggen* og arbeide paa et *Romersk-Keiserligt* *Gylden-Aar*, thi saavidt kom *Sachserne* og de egenlige *Schwaber* først *trehundrede* *Aar* senere, og var selv da for dybe til at nøies med saa *overfladelig* og for *inderlige* til at kunne ret tilegne sig saa *ugudelig* en *Oplysning*, som den *Italienske*.

Anledningen til det siden saa berømte *Lombardiske* *Forbund*, siger En af *Barbarossas* egne *Skabninger* og *Lovtalere*, *Acerbi Morena*, var nu den, at de *Keiserlige* *Embeds-Mænd* flaaede *Folket* og at *Barbarossa* vel, da der kom *Klage* derover, først syntes at blive meget rørt, men endte dog med at lee ad det Hele, hvorved *Blod-Iglerne* *naturligviis* blev endnu værre *Morena* hos *Muratori* VI. 1125-31. *Sismondi* II. 147-50. I deres *Fortvivelse* sluttede da *Borgerne* i *Bergamo* og *Brescia*, *Mantua* og *Ferrara* *Forbund* med de *fordrevne* *Mailændere*, hjalp dem i en *Hast* til ei blot at faae *Huus* over *Hovedet* men *Vold* og *Værn* mod *Tyrannen* *Morena* hos *Muratori* VI. 1133-35., og med *Mailands* *Opreisning* (1167) vendte *Bladet* sig ret aabenbar, thi fra nu af *sammensvor* *Alt* sig imod *Barbarossa*, og selv *Pisanerne*, som han skammelig narrede ved at sælge *Sardinien* snart til dem og snart til deres *Arve-Fiender*, *Genueserne*, fornyede nu deres *Venskab* med hans *Fiende*, *Keiseren* i *Konstantinopel*, og lod *Tydskerne* hytte sig selv *Pisa-Krøniken* hos *Muratori* VI. 186. *Raumers* *Hohenstaufer* B. IV. K. 6..

Toskaneren *Roland*, som under *Navn* af *Alexander* den *Tredie* beklædte *Pave-Stolen* og gjorde *fælles* *Sag* med *Normanner* og *Lombarder*, havde *Barbarossa* 631stræbt at *fortrænge* og *nødt* til at *rømme* *Italien*, men han var nu vendt tilbage til *Rom*, og samme *Aar*, som *Mailand* reiste sig af sit *Gruus*, mistede *Keiseren* under *Roms* *Beleiring* sine *bedste* *Hjelpere* og saagodtsom hele sin *Krigshær* af *Pest*, saa han som en *Flygtning* maatte snige sig hjem til *Tydskland*. *Sismondi* II. 163-78. Det satte *naturligviis* *Mod* i *Lombarderne*, som nu *hardtad* *Alle* gjorde *Eet* og *bygde* en *ny* *Stad* til *Bolværk* mod *Keiseren*, som de ret paa *Trods* kaldte op efter *Paven*, hans *Hoved-Fiende*, og de havde *Lykken* med sig; thi denne *Stad* (*Allessandria*), som det var *Barbarossa* baade en *Æres* og *Velfærds* *Sag* at *forstyrre*, maatte han, efterat have *udtømt* baade *List* og *Magt* for dens *Mure*, gaae fra med *Skamme* *Sismondi* II. 204-7. *Raumer* B. IV. K. 7. *Ærke-Biskop* *Christian* af *Mainz*, hans *Høre-Haand*, havde imidlertid *drukket* samme *Skaal* for *Ankona*, dengang en *prægtig* *Fri-Stad*, under *Byzantinsk* *Beskyttelse*, som vel bragtes til det *Yderste*, da *Venetianerne*, skjøndt de hørde til det *Lombardiske* *Forbund*, leiede *Christian* deres *Flaade*, men som dog stod sig med *Ære* *Ankonas* *Leir-Krands* hos *Muratori* VI. 917-46., og nu *fattedes* der da ikke mere, end at *Keiseren* ogsaa skulde *rømme* *Marken* for den *Frihed*, han saa længe havde *beleiret*. Dette skedte ved *Legnano* (1176), hvor *Mailænderne* saagodtsom alene gjorde *Sagen* klar og *adsplittede* *Keiser-Hæren* som *Avner* for *Vinden*, saa man i flere *Dage* slet ikke vidste hvor *Barbarossa* var *støiet* eller *fløiet* *Sismondi* II. 214-18. *Raumer* B. IV. K. 7..

Efter tyve Aars aaben Feide mod Kirkens og det Borgerlige Selskabs Frihed, maatte Keiseren nu opgive Haabet om med Magt at naae sit Maal, som, efter hans egen Forklaring var, at Pavens Ban-Straaale kun skulde ramme hvem Keiseren pegede paa og Borgerne aldrig drømme om anden Lov end hans Villie. Om Pave Alexander virkelig ved Mødet i *Venedig*, hvor Freden sluttedes (1178), traadte ham paa Nakken med de Ord "paa Løver og Hugorme skal du gaae", maae vi lade staae ved sit Værd, skjøndt den samtidige Saxo sikkert allerede havde hørt ymte om det ^{*}Saxos Danmarks Krønike ved Stephanius S. 360. Malaspini og Villani hos Muratori VIII. 937. XIII. 132., men Nok er det, at Keiseren krøb til Korset og fandt under det, som vi har seet, kun en sørgelig Helsot.

Barbarossa havde imidlertid ikke sovet de tolv Aar fra han bukkede i *Venedig* til han druknede i *Natolien*, men fulgt *Amlæts* Raad "at oversee og gaae fuldsagt, hvor Man kan ei komme frem med Magt", og det lykkedes ham virkelig ad en Omvei at berede *Italiens* Frihed en langt mere overhængende Fare end den, hvori Samme under ham havde svævet. Han giftede nemlig sin Søn, *Henrik den Sjette*, med den *Normanniske* Prindsesse *Constance*, indsat til Arving af *Neapel* og *Sicilien*, Brylluppet stod i Mailand, til stor Glæde for de nærsynede Borgermænd, og kunde det ret lykkedes at forbinde "det Arabiske Guld med det Tydske Staal", da havde aabenbar baade *Kirke-Staten*, *Lombardiet* og *Toskana* været om en Hals; men det skulde nu ikke saa være, og den unaturlige Forbindelse tjende kun til at skille Jern-Spiret fra Haanden, der havde sjeldne Gaver og glimrende Udsigter til at udstrække det over hele Vester-Leden.

Efter det Skuds-Maal Man eenstemmig har givet Richard Løve-Hjertes Taarn-Giemmer, *Henrik den Sjette*, for oprørende Grusomhed og aabenbar Falskhed, skulde Man vel ikke troe, han var farlig for Verdens Frihed, efterat *Hohenstauferne* med hans Fader og Broder havde tabt deres hundredetusinde Følge-Svende i *Asien*; men Penge gjør meget i denne Verden, hvad Haand de saa end findes i, og da *Henrik*, som vilde gjort *Tydslands* Krone arvelig i sin Æt, alt tidlig havde to og halvtredsindstyve Fyrster i sin Lomme ^{*}Raumers *Hohenstaufer* B. VI. K. 3., skal Man aldrig sige, hvad der kunde blevet af, hvis han ikke var borttrykket i sin Ungdom (1197), med et spædt Barn til sin Arving, som i Pave *Innocens* den *Tredie* fik en klog Formynder med langt anderledes Planer.

Dette Kirkens Skiøde-Barn blev imidlertid intet Hænge-Hoved, men den verdenshistorisk berømte Fri-Tænkter *Frederik den Anden*, og en mere afsagt Fiende kunde hverken Kirken eller Fri-Stæderne lettelig faae, saa Lykken var kun den, at han slægtede sit Mødrene-Folk formeget paa, til enten ret at kunne behage *Tydskerne* eller finde sig i dem, thi derved indskrænkedes hans Tyranniske Midler til List og Penge, som hverken *Paver* eller *Fri-Stæder* fattedes, og til en Hob *Saracenske* Trælle, der vel kunde kudske *Neapolitanerne* og gjøre Ulykker Nok i Kirke-Staten, men dog aldrig undertvinge *Italien*. Man har derfor ikke blot gjort meget Uret i at fremstille denne *Frederik Roger* som en Kæmpe og Martyr for *Frihed* og *Sandhed*, men ogsaa gjort meget formeget Væsen af hans Kamp, der i *Neapel* udførtes af Bødlerne og derudenfor mest kun var Penne-Feider og Rov-Jagter, medens de *Neapolitanske* og *Sicilianske* *Fruer-Bure*, *Dyre-Haver*, *Fugle-Gaarde*, og Alt hvad der ellers hører til en *Sultans* paradisiske Lyksalighed, aabenbar var Hoved-Skuepladsen for hans Bedrifter.

Dette er i det Mindste Forestillingen, Man faaer om denne forreste Keiser, naar Man opmærksom gjennemgaaer hans Bedrifters Aar-Bog af den samtidige Byskriver (notarius) *Rikard* i *St. Germano*, der, langt fra at ville sværte Keiseren, roser ham det bedste han kan, men har det Uheld at modsiges af alle de Kiends-Gierner, han opregner ^{*}Rikard af *St. Germano* hos Muratori VII. 996. 97. 99. 1001. 5. 14. 18. 24. 26. 27. 29. 30. 32-33. 1035. 39. 44. 46-48.. Hvor smukt nemlig end *Frederiks* Love kan tage sig ud paa Papiret, seer Man dog strax, det var kun *Spydstage-Retten*, der gjaldt i hans Arve-Lande, thi Alt hvad Indbyggerne havde, lige indtil Kirke-Kar og Prydelser, tog han saa frit til, som det var hans Eget, *Ene-Handel* drev han med *Salt*, *Jern*, *Kobber* og selv med *Svine-Børster*, Korn-Priserne maatte rette sig efter ham, *Farverierne* lod han drive for sin Regning, sin Mynt fornyede han hveranden Dag og gjorde gangbar med Eftertryk, Stædernes Mure rev han ned og bygde Trælle-Borge af Stenene, Folk flyttede han som Fæ fra den ene Ende af Riget til den Anden, og af *Saracener* fra *Sicilien* skabde han en Soldater-Koloni i *Lucera*, som med Fynd og Klem gjendrev alle Indvendinger.

Alt Dette, Keiserens udstrakte Handels-Forbindelser med de *Saracenske* Fyrster, hans idelige Kvaklerier med *Paverne* om de Kors-Tog, han bragde til at gaae overstyr og det Modbydelige, han omsider foretog sig, og endelig vist nok Mangel paa Mod, afholdt ham i sine første tyve Regjerings-Aar (1215-35) fra at bryde løs mod Fri-Stæderne, men nu synes han paa een Gang at have opdaget, han i Nord-Italien havde saa sjelden godt et Krigs-Redskab som nogen Sultan kunde ønske sig, og nu see vi ham da rykke i Marken med den frygtelige *Ezelin* di Romano, med hvem han skal have formælet En af sine uægte Døttre.

Denne *Ezelin*, Stamherre til *Bassano* (ved *Padua*) var den *Tredie* af sit Døbe-Navn, men ene om sit Kiendings-Navn "den Grumme", og ham var det, som i 635Slaget med *Mailænderne* ved *Corte Nuova* (1237), da alt *Saracenerne* veeg, foer ind og gjorde Beskeed, saa Borgerne maatte tilsidst endog lade deres Helligdom, *Banner-Vognen* (Caroccio), i Stikken, hvorover Keiseren ei blev lidet kry, men skikkede den med en pralende Indskrift til *Rom* at opstilles paa Kapitolet og forevige hans Triumf ^{*}Sismondi III. 1-27. Raumer B. VII. K. 11..

Nederlaget ved *Corte Nuova* (ei langt fra *Oglio*) syndes ogsaa virkelig at være ligesaadant et Dommedags-Slag for den *Italienske Frihed*, som Det ved *Legnano*, 60 Aar tilbage, var for Tyranniet; thi Paven selv fandt det nu raadeligst at holde gode Miner, og saavel *Mailand* som *Brescia*, *Piacenza* og *Bologna*, de eneste Stæder, der endnu holdt deres Porte lukte, stod paa Nippet at overgive sig, saa de hundredes kun deri ved *Frederiks* Overmod, som slet *Intet* vilde høre om *Vilkaar*. Da tænkte Borgerne naturligviis: galere end at vælte kan det ikke gaae, og nu lærde *tre* mærkværdige *Beleiringer* Keiseren, at kunde end hans Kantslers og andre Godt-Folks Penne stukket alle Paver af *Sadlen*, saa gjorde de dog ei mindste Gab paa *Brescias*, *Faenzas* eller *Parmas* Mure, og allerede den Førstes tappre Forsvar (1238) gav baade *Genua* og *Venedig* Mod til at bryde med Keiseren**Sismondi* III. 27-28. *Raumer* B. VII. K.12..

Faenzas Beleiring havde vel ikke saa glimrende et Udfald, thi efter henved otte Maaneders heltemodig Kamp maatte den overgive sig paa Naade og Unaade (1241), men hvad Indtryk det maatte gjøre, deels at saadan en Smule By kunde saalænge holde den Stormægtige varm, og deels at den Romerske Keiser, Christenhedens Skjold og Kirkens Værge, havde saa travlt med at beleire Byer i *Kirke-Staten*, at han slet ikke fik Stunder til at ændse de frygtelige *Mogoler*, der paa samme Tid nedsablede det *Schlesiske* 636Lande-Værn med Hertug *Henrik af Liegniz* (1241) og truede med at lægge *Tydskland* til *Rusland*; det er dog uberegneligt, og det Sidste skulde i det Mindste lært de *Tydske Historie-Skrivere* ei at løfte denne "Rigets Formerer" til *Skyerne***Rikard af St. Germano* hos *Muratori* VII. 1045-48. *Raumer* B. VII. K. 13..

Det var imidlertid *Parmas* Beleiring, der gjorde Udslaget og trykde saa at sige Seiglet paa den store *Ban-Bulle* fra *Lyon*, hvormed Keiserens utro Ven, *Sinibald Fieschi*, som Pave *Innocens* den *Fjerde*, (1244) høitidelig havde fradømt ham Kronen.

Parma havde enstund været i Keiserens Hænder, og pleiede desuden af *Nag* til *Piacenza* sjelden at gjøre fælles Sag med Nabo-Stæderne, og derfor var det vel at *Frederik* opbød hele sin Magt for i en Hast at udrydde Dens Ihukkommelse af Jorden; men i alt Fald var dette hans Forsæt, som han kun alt for klart kundgjorde, ved, et Par Bøsse-Skud derfra, at anlægge en ny Stad, som skulde afløse *Parma* og under Navn af *Seiers-Staden* (*Vittoria*) forevige hans Stor-Værk. Andet stod imidlertid skrevet i Stjernerne, thi mens *Sultanen* en Dag i Beleiringens sjette Maaned var paa Jagt (1248), gjorde *Parmesanerne* et almindeligt Udfald, tog hans *Seiers-Stad* med Storm og lod den gaae op i Luer, saa han saae aldrig siden meer end Røgen af den og savnede, tilligemed sin *Krone* og sine *Ædel-Stene*, uidentvipl Modet til at fortsætte Kampen**Rolandini* og den *Parmesanske Aarbog* hos *Muratori* VIII. 248-50. IX. 770-75. *Sismondi* III. 84-93. *Raumer* B. VII. K. 20.. Han overlod i det Mindste fra nu af *Æren* til sin Slegfred-Søn *Henze*, den saakaldte Konge af *Sardinien*, og da *Henze* Aaret efter faldt i *Bolognesernes* Hænder, stræbde *Frederik* 637kun forgæves at redde ham fra evigt Fængsel; thi Borgerne besvarede hans Trudslers saavelsom hans Bønner med den grove Spas, at Ulven faaer ikke alle de Faar han løber efter og Man har før seet en lille Hund slaee Tand i en stor Vild-Basse**Raumer* B. VII. K. 21. *Sismondi* III. 103-8..

Snart (1250) blev nu ogsaa *Fredriks Død* den store Dagens Nyhed, og de to sidste Mærkværdigheder, Man læser om ham, var langt fra at gjøre Alting godt, thi den Ene er, at han nær havde knækket Halsen paa En af sine Blod-Igler (justitiarius) fordi han kun havde bragt ham 700 Unzer Guld og kaldte Landet forarmet; og den Anden, at han virkelig lod *Øinene* stikke ud paa sin berømte Kantsler, *Peter Vingaard* (de *Vinea*), som havde forfattet hans Lov-Bog og alle hans Forsvars-Skrifter**Spinelli* hos *Muratori* VII. 1067. *Sismondi* III. 76-81. *Raumer* B. VII. K. 21.. At den Sidste, som Anekdot-Jægeren *Mathæus Pariser* nok ene melder, vilde forgivet Keiseren, kan Man troe, om Man vil, men det var i det Mindste ikke *Dantes* Mening, der kun giver *Peter* en Plads i sit Helvede, fordi han, trods al sin Retfærdighed, dog i Fortvivlelse tog sig selv af Dage. For Resten priste *Frederik Østerledens* Herskere lykkelige, som kunde nyde Livet, uskriftede af herskesyge Præster og uforstyrrede af den pestilentialske Borger-Frihed, men vi prise naturligviis *Vester-Ledens* Folk lykkelige, fordi saadanne *Sultaner* ei kunde trives iblandt dem, og vil Man finde Kilden til det stolte Efter-Mæle, mange Penne omsonst har stræbt at give Tyrannen, da maa Man læse Lovtalerne af ham selv og hans Redskaber, eller det korte Udtog deraf, hvormed en Navnløs har indledt *Manfreds* Berømmelse og hidtil virkelig paa Papiret vedligeholdt *Frederik Rogers**Den saakaldte *Nicolaus de Jamsilla* hos *Muratori* VIII. 491-96..

Hvordan nu *Ezelin* den Grumme stræbde at høste for 638sig selv, hvad han havde saaet i Keiserens Tjeneste, men gik til Grunde, det falder her for smaaligt at fortælle, og vi kan ikke engang opholde os ved, hvordan *Manfred*, en Slegfred-Søn af Keiseren, som fik Skyld for at have befordret baade ham og hans ægte Søn, *Konrad*, ud af Verden, ved *Saracenernes* Hjelp i *Lucera*, kom i Besiddelse af *Neapel* og *Sicilien*, først som *Vezir* for sin umyndige Broder-Søn, *Konradin*, og siden som Sultan paa egen Regning, men nævnes maa dog denne "Sultan i *Nocera*", fordi hans Trods mod den hellige Stol bragde *Provençalerne* til *Neapel*, hvor de blev *Normannernes* rette Hoved-Arvinger.

Det vilde nemlig slet ikke batte med det Kors-Tog, Paven lod præke i *Italien* mod denne unge og smukke, tappre og lystige Lykke-Ridder, saa hans Hellighed (*Fransk-Manden Urban* den *Fjerde*) maatte raabe om Hjelp over Alperne, men selv der var Man i *Ludvig* den *Helliges* Dage ei synderlig opsat paa at fægte blot for Kors og Afløsning, saa *Carl* Konge-Broder, Greven af *Provence*, forlangde *Neapels* og *Siciliens* Kroner i Tilgift, naar han for sine Synders Skyld skulde bestride *Manfred*. Saaledes blev da Kjøbet sluttet, *Carl* af *Anjou* (som

han sædvanlig kaldtes) reiste Kors-Banneret, *Neapolitanerne* var det ligegyldigt, hvad deres Sultan hedde, og Rigets Skiæbne afgjordes da paa een Dag i Slaget ved *Benevent* (1266), hvor *Manfred* tilsidst i Fortvivlelse styrkede sig i Fiendernes Sværd og faldt uændset. To Aar efter gjorde vel den unge *Conradin*, ved *Pisanernes* Hjælp, et dristigt Indbrud og havde Grund til at ansee Hoved-Slaget ved *Tagliacozza* (i Abruzo) for vundet, men han lod sig dog Seieren rive af Hænderne, faldt i Fangenskab og blev offentlig henrettet som en Oprører imod Gud og Kongen**Malaspini* og *Villani* hos *Muratori VIII. 997-1004. 14-15. XIII. 225-35. 46-54. Sismondi III. 340-67. Raumers Hohenstauffer. B. VIII. K. 9-10.*

639*Konradin* var den sidste Ætmand af *Barbarossa*, saa det tog ret en bedrøvelig Ende med den *Hohenstaufiske* Herre-Stamme, der over hundrede Aar (1138-1250) havde glimret paa *Tydskslands* Throne og haft Udsigt til at grunde et Verdens-Rige langt større og varigere end *Carl* den *Stores*, men hvor lumpent end alle Ædlinger i det *Trettende* Aarhundrede saavel som i det *Nittende* har fundet *Carls* Mord paa sin Medbeiler, saa bliver dog *Hohenstaufferen* aldrig Menneske-Aandens Helt i det *Trettende* Aarhundredes store Sørge-Spil; thi han havde aabenbar (som *Gunther* i *Niflunge-Kvadet*) kun *Ridder-Gebærden*, mens han stræbde at nedbryde Alt hvad der virkelig udgjorde *Ridder-Tidens* Ære. *Middel-Alderen* har overalt ingen egenlige Helte men kun, som "Vor Frues Tid", *Heltinder*, og skøndt den *Italienske* Frihed og den *Pavelige* Hellighed var Ingen af de Ædleste, saa deres Død med Rette kaldes "Syndens Sold", saa var de dog Begge af ædel Byrd og kæmpede mod de nybagte *Romerske* Keisere saa djærvt paa *Menneske-Aandens* Side, at deres Seier er Dens Triumf og Deres Undergang Dens Kvide.

Provencalernes Indtog i *Neapel* taaler nu vist nok ligesaa lidt at sammenlignes med *Normannernes*, som den prægtigste Lig-Begængelse med Aabningen af et mageløst *Ridder-Spil*, men dog er det vigtigt nok til, at vi et Øieblik maa dvæle ved det; thi *Provencalerne* var dengang *Smagens* Lov-Givere og *Carl* af *Anjou*, som havde fulgt sin Broder til Ægypten, var en diærv, højhertet Herre, der kun betragtede Indtoget i *Neapel* som For-Spil til et anderledes Glimrende i *Konstantinopel*. *Carl* var Svoger til Kongen i *Ungern*, hvor hans Æt skulde throne, og *Provencalerne* fik *Genueserne* til Tje640neste, hardtad som *Hohenstaufferne* havde haft *Pisanerne*, saa den *Italienske* Frihed, med Alt hvad dertil hørte, kunde snart kommet af Asken i Ilden; thi giennem det *Trettende* Aarhundrede var *Genueserne* steget paa *Pisanernes* Bekostning og deelde i *Konstantinopel* Herredømmet med *Palæologerne*, og hvad Man kunde vente af *Carls* Ædelmodighed, lærde hans Venner omtrent ligesaa godt at kiende paa det *Tunesiske* Kors-Tog, som hans Fiender ved *Konradins* Henrettelse. *Carl* fulgte nemlig kun sin Broder, *Ludvig* den *Hellige*, til *Tunis* (1270) som *Ravne* og *Krager* de faldende *Kæmper*, thi han kom først bagefter, tog strax *Penge* for sin Part og holdt sig, da *Guldet* i en Storm gik til *Bunds*, skadesløs ved at plyndre de *Kors-Dragere* i hans Følge, der havde det *Uheld* at strande paa *Sicilien***Sismondi III. 410-25.*

Det var altsaa ret tilpas, at *Carls* store Erobrings-Planer ogsaa strandede paa *Sicilien*, og Følelsen heraf har ophøiet den "*Sicilianske Aftensang*" til Rang med de store *Verdens-Begivenheder*, da den ellers vilde tabt sig i det forvirrede *Bulder* og *Brag*, Man bestandig var vant til at høre, uden at ændse, fra *Kyklopernes* det gamle *Værk-Sted*.

Peter den *Tredie* i *Aragon*, Søn af Kong *Jakob* Seiersæl, havde tvertimod *Pavens* faderlige Advarsel besvogret sig med "Sultanen i *Nocera*", og Man har nu en heel lang Historie om en vis *Neapolitaner*, *Johan* af *Procida*, der af sværmerisk Hengivenhed til *Frederik* den *Anden* og hans *Slegfred-Søn*, skal have begivet sig i Udlændighed til *Manfreds* Daatter, *Constance*, og hendes *Aragoniske* Gemal, begejstret dem for *Hohenstaufferne*, reist til *Rom* og *Konstantinopel* for at skaffe *Penge* og vinde *Bistand*, og saa endelig med al Snildhed 641forberedt *Sicilianernes* Opstand**Sismondi III. 475-88.*, men det falder ikke saa lidt mistænkeligt, og det gjorde i alt Fald for os hverken fra eller til, da denne hemmelige Haand slet ikke sees at have haft nogen Deel i *Begivenheden*, som den ligger for vore Øine. Det hændte sig nemlig, som uden alle Forberedelser let kunde skee, en *Anden* *Paaske-Dag* (1282), da *Palermitanerne* efter gammel Skik valfartede til *Montreal*, for at høre *Aften-Sang* og med det Samme forlyste sig i det *Grønne*, at en kaad *Franskmand* fornærmede en smuk Pige, der som *Brud* blev ledt til Kirke, hendes nærmeste *Paarørende* slog ham ihjel paa Timen og dermed begyndte et almindeligt *Blodbad* paa alle *Franskmænd*, der ligesaavel ved *Haardhed* og *Udsuelse*, som ved deres *Forfængelighed* og *Kaadhed* havde giort sig yderlig forhadte**Malaspini* og *Sicilianeren* hos *Muratori VIII. 1029. XIII. 1027-28.*

Denne *Palermitanske* Retter-Gang fandt Efterligning i de andre Stæder paa *Sicilien*, og stækkede *Vingerne* paa *Carl* af *Anjou*, som alt havde sendt en Deel af sin Flaade over det *Adriatiske* Hav, for at aabne hvad hans gode Ven *Paven* (*Martin* den *Fjerde*) med ham kaldte et *Kors-Tog*, men hvad dog kun gjaldt *Byzants*, hvor *Carl* vilde sat sin *Sviger-Søn*, den fordrevne *Latin-Keisers* Arving paa Thronen. Vel syndes *Uveiret* ikke saa farligt, at det skulde standse ham paa saa vigtig en *Reise*; thi *Sicilianerne* krøb strax til *Korset* og bad om *Naade*, men det Ord synes *Carl* slet ikke at have forstaaet og bad dem forsvare sig, om de kunde**Sismondi III. 474. IV. 3-4.*

Messina havde nu vel forbrudt mindst, men den laae næst for *Haanden* og var kun slet befæstet, derfor blev 642den først beleiret baade til *Lands* og *Vands*, og da *Carl* ei ved gientagne *Bønner* var at bevæge til billigt *Forlig*, svor ikke blot alle *Borgerne* at holde ud til sidste *Blods-Draabe*, men de fornemste *Fruer* tog selv *Haand* i med, for at faae *Muren* bødt, som det hedder i *Visen*:

Fruer til *Messinas* Gavn
Lokkerne lod flagre,
Kalk og Steen de tog i Favn,
Tykdes dobbelt fagre**Malespini* hos *Muratori* VIII. 1030–32.!

Carl stolede imidlertid paa, at *Hunger* er et haardt Sværd, og han havde ventelig faaet den Triumf at see de Tappre, baade Mænd og Kvinder, falde for det, hvis ikke Staden efter ti Ugers Trængsel var blevet undsat af den Aragoniske Admiral *Roger Loria*, hvem *Genueseren*, som *Carl* havde leiet, ei turde maale sig med.

Fornævnte Kong *Peter* af *Aragon* havde nemlig hele Tiden ligget under Afrika med sin Flaade og smaahuggedes med *Maurerne*, og laae han virkelig paa Lur, da spille han sin Rolle fiint, thi han lod sig længe bede og vente, før han endelig kastede Anker ved *Trapani*, modtog Kronen i *Palermo* og sendte saa Hjelpen til *Messina*, der alt underveis havde den vidunderlige Virkning at kyse *Carl* og hele hans Krigs-Hær, saa de foer tilbage over Sundet, og havde der baade den Sorg og Skam at see *Roger Loria* tage alle de tomme Galeier og brænde Skuderne**Malespini* og *Villani* hos *Muratori* VIII. 1032–34. XIII. 284–87..

Saaledes blev da *Sicilien* skildt fra *Neapel*, til *Provençalerne* havde udspilt deres Rolle, thi vel varede Krigen endnu en Snees Aar, og *Peters* ældste Søn *Jakob* gav engang aldeles Afkald paa *Sicilien*, men hans Broder *Frederik*, som ikke vilde give Slip, beholdt dog 643Byttet ved den endelige Fred-Slutning (1302), og for at have Rygstyd nødtes nu Kongerne i *Neapel* til at holde gode Miner med *Fri-Stæderne*, opgive Over-Magten og arbeide paa en *Lige-Vægt*, som tjende Alle bedst. Denne Veierbod-Klogskab, som skaffede *Carls* Sønne-Søn, *Robert* (1309–43), Navn af den *Italienske* Kong *Salomon*, var nemlig nu i sin Orden, da begge de store Magter, som giennem Aarhundreder havde stridtes om det Hele: den *Romerske Keiser* og den *Romerske Pave*, var saa godt som tilintetgjorte; thi vel blev *Tydskland* lige til *Napoleons* og vore Dage ved at bære Navn af det "*Hellige Romerske Rige*", og vel seer Man endnu Mange bøie Knæ for det "*Apostoliske Sæde*" i Rom, men lige siden *Hohenstaufernes* Undergang og *Bonifas* den *Ottendes* Død var begge Dele dog kun magtesløse Skygger af sig selv. Det var nemlig ikke blot en Snees Aar i Træk (1252–72) *Tydskerne* nærrede sig uden Konge og Verden stod uden Keiser, men alle de *Tydske* Adel-Stammer: *Franker*, *Sachser* og *Schwaber*, havde nu aabenbar enten udtømt deres Kræfter eller dog styret deres Lyst til med Staal-Handsker at tage Verdens-Kronen, og stræbde nu kun at bevare *Lige-Vægten*, saa om end senere en *Bairer* eller *Luxemburger* vilde flyve tilveirs, var det dog kiendeligt nok at den Keiserlige Ørn, de førde i Skjoldet, havde hverken Vinger, Neb eller Kløer. Ei bedre gik det *Paverne*, naar Man seer paa den *verdslige* Virkning af Himmels-Nøglerne og det Geistlige Sværd, hvortil vi i *Stats-Historien* maae holde os; thi *Bansættelsen* af *Frederik* den *Anden* virkede allerede kun saare svagt og den af *Philip* den *Smukke* i *Frankrig*, hvormed *Bonifas* den *Ottende* fristede Lykken, faldt aabenbar tilbage paa ham selv og knuste sit Redskab; saa de 644Ban-Buller mod Konger og Fyrster, enkelte Paver, som Værktøi i den Herres Hænder under hvis Vinger de sad, siden udstædte, var dem kun til Skam og Verden til Latter.

Det er ogsaa mærkeligt at see, hvordan Verden selv følte, at Bladet havde vendt sig, at Stor-Værkets Dag var forbi og Natten kommet, da Man ei kan arbeide, men maa enten hvile sig i Graven eller spøge paa Kirke-Gaarden; thi hvad enten Man betragter det store *Jubel-Aar*, *Bonifas* den *Ottende* (1300) lod udraabe, eller *Dantes* guddommelige Lyst-Spil (*Divina Commedia*), da seer Man at Slægten, som jubede over begge Dele, i Følelse af sin dybe aandelige Afmagt gjorde Pagt med Døden og Helvede. *Jubel-Aaret*, hvormed fuld Afløsning og Brev paa Himlen skiænkedes alle dem, der knælede femten Dage i Træk ved Apostel-Gravene, var nemlig aabenbar ligesaa lidt i *Nordens* som i *Christendommens* Aand, men et Gienfærd af de gamle *Romers* Jubel-Fester (*ludi seculares*), og naar *Dante* i dette Gylden-Aar lader sig ledsage giennem *Helvede* og *Skiærs-Ilden* af *Virgils* *Gienfærd*, da er dette Sværmeri ogsaa unægtelig baade saa spøgelseagtig og saa *Romersk* som muligt. Vilde Man imidlertid ikke ændse disse Varsler for *daadløs* Fromhed og *dødfødt* Vidskab, som dog siden kun alt for virkelig har spøget i Kirke og Skole, saa nødes Man dog til at see et *virkeligt* Gienfærd af det gamle Rom i de "*staaende Hære*", der, ligesom i Kraft af den ubetingede Afløsning, under *Dantes* Sang opsteg fra Helvede, for trindt i Christenheden at udmatte og udmarve det *Borgerlige Selskab*.

Dog, før vi verdenshistorisk kan betragte de Italienske Stats-Begivenheder, enten fra Land-Siden, som er den *Florentinske*, eller fra Sø-Siden, som er den *Venetianske*, maae vi fremfor Alt see at stifte lidt nøiere Bekiendtskab med *Florens* og *Venedig*, de eneste betydelige *Fri-Stæder* 645i denne Egn, der nogenlunde holdt Pinen ud, til det ny Lys oprandt i *England*, *Tydskland* og *Norden*.

Hvad nu først *Florens* angaaer, dette saakaldte ny *Athenen*: Frihedens, Poesiens og alle skiønne Konstere Helligdom, da udgives den af sine ældste Historie-Skrivere for et *Romersk* Anlæg fra *Julius Cæsars* Dage, sønderknust af de *Hunniske* og *Gothiske* Barbarer, og først helbredt under Keiser *Carl* den Store **Malespini* og *Villani* hos *Muratori* VIII. 899. 908. XIII. 39. 59. 82–87., men *Strabo* nævner ikke Byen, og vi kan saameget mindre ændse hine hemmelige Efterretninger fra det *Trettende* og *Fjortende* Aarhundrede, som det aabenbar først er paa denne Tid Staden indtræder i Historien. Saalidt vi derfor end vil nægte, at *Florens* ofte minder os om de *Romerske Plebeier*, ligesom *Venedig* om *Patricierne*, saa er *Toskana* dog aabenbar det *mindst* *Romerske* Landskab i *Middel-Alderens Italien*, der sikkert skylder Blod-Blandingens mellem *Gother* og *Etrusker* sin Navnkundighed.

Det Første, *Florentinerne* for Resten veed af dem selv at sige, er at de blev hjemme og passede paa Huset, mens *Pisanerne* gjorde deres berømte Tog til *Majorca* (1114–16), og at *Pisanerne* desaaarsag forærede dem nogle smukke *Marmor-Støtter* af Byttet^{*} Sammest. VIII. 933–34. XIII. 123–24., et mærkeligt Sagn, fordi det tydelig peger paa det oprindelige Forhold mellem Med-Beilerinderne til Dronning-Stolen. Vel ymte nu *Florentinerne* om at *Pisanerne* dog kanske nok narrede dem med de samme Støtter, men det er aabenbar kun en Undskyldning, Ternen hitter paa, for Studsheden mod sin gamle Frue, og *Malespini* tilstaaer selv, der havde 646 aldrig været et ondt Ord mellem *Pisa* og *Florens* førend i Keiser *Frederik* den *Andens* Tid.

Grunden til den Kiv, som nu yppedes og egenlig aldrig endtes, men dæmpedes kun slet i det *Femtende* Aarhundrede ved *Pisas* Undertvingelse, har naturligviis ligget deels i den Enes Ny og den *Andens* Næde og deels i den naturlige Modsætning, der maatte opstaae, da *Gibellinerne* eller den gamle *Adel*, som vedblev at herske i *Pisa*, undertrykkes i *Florens*; men Anledningen, paastaaer *Malespini*, var en kiøn lille *Hunde-Hvalp*, som En af *Cardinalerne* ved *Frederik* den *Andens* Kroning af Glemsomhed forærede *begge* Stæders Gesandter. Derover, siger Man, kom nemlig Gesandterne ordenlig i Totterne paa hinanden, og da *Florentinerne*, ved at kalde endeel Byes-Børn, som var i Rom (ventelig *Gaards-Karle*), til Hjælp, løb af med Seieren, see, da blev *Pisanerne* saa forbittrede, at de lagde Beslag paa alle de *Vahre*, *Florentinerne* havde liggende hos dem paa *Told-Boden*^{*} *Malespini* og *Villani* hos *Muratori* VIII. 953–54. XIII. 156–58..

Dette faaer nu staae ved sit Værd, men vist er det, at vi i Midten af det *Trettende* Aarhundrede see Fiendskabet mellem Stæderne i lys Lue og *Florens* i Livs-Fare, og dertil gav Keiseren Anledning, thi mens han laae for *Parma* æggede han *Gibellinerne* i *Florens* til at fordrive deres *Guelfiske* Modstandere, og efter Flugten fra *Parma* samlede han sine sidste *Laurbær* ved at udhungre de ypperste *Guelfer* i *Capraia*, som han derpaa tog med sig til *Apulien* og lod drukne, paa en *Buondelmonti* nær, der ved sin mandige Skønhed rørde hans Hjerte, saa han slap med at miste *Øinene* og sættes i Kloster^{*} *Malespini* hos *Muratori* VIII. 945. 67–71. *Siamondi* II. 339–45. III. 96–101..

647 Denne grove Spas førde nemlig til *Giengiæld*, saa strax efter *Frederiks* Død blev *Gibellinerne* fordrevne, men de fik Hjælp fra *Pisa* og fra *Manfred* og lokkede deres *Bymænd* i en opstillet Fælde ved *Arbia* og *Monte Aperto* (1260), hvor de leed saa gruelig et Nederlag, at Fienden kunde gjort ved *Florens* Alt hvad han vilde. I det overordenlige Stats-Raad, der i den Anledning blev holdt, var de fleste Stemmer paa *Pisanernes* Side, som forklarede, at *Toskana* fik aldrig Fred, med mindre den urolige By, saa stolt at den lugtede, blev aldeles sløifet og tilintetgjort; men da reiste sig Hoved-Manden for de uddrevne *Gibelliner*, *Farinata Uberti*, slog i en Hast to Ord-Sprog sammen og holdt saa paa staaende Fod en fyndig Tale over den Text:

Om ogsaa Asenet veed,
Hvor der gaaer en lam Geed,
Kan den for Ulven sig vare,
Har det dog ingen Fare,

thi, sagde han til Beslutning, jeg skal i alt Fald forsvare *Florens* til sidste Blods-Draabe^{*} *Malespini* hos *Muratori* VIII. 971. 84. 87–94. *Sismondi* III. 174–79. 227–49.. Det var et Ord i rette Tid, som frelste Byen i sin Barndom, og skiøndt dette Træk af gammel *Adel* hverken reddede *Farinata* fra *Dantes* Helvede eller hans Slægt, efter *Manfreds* Nederlag (1266), fra evig Forviisning, saa bør det dog nok, tilligemed hans aldeles *uromerske* Binavn (Hubert ☉: Hugverd) rense ham fra den for Resten *classisk* velmeente Beskyldning at være nedstammet fra *Catilina*^{*} *Sismondi* III. 249–53. *Malespini* hos *Muratori* VIII. 897–900..

Ved *Manfreds* Undergang antog nu *Florens* sin demokratiske Skikkelse, hvorunder den i *to* Aarhundreder 648 udviklede store Kræfter, spillede en *Italiensk* Hoved-Rolle og vandt *Europas* Beundring, men ved idelig at fordrive flere *Adels-Mænd*, naturligviis dens bedste Krigs-Folk, kom Staden i mange Farer, og undgik kun ved en særdeles Lykke det Uveir, der i Begyndelsen af det *Fjortende* Aarhundrede ogsaa trak op over *Toskanas* Fri-Stæder.

Paa samme Tid nemlig, som *Matteo Visconti* fra *Mailand* og *Can della Scala* fra *Verona* opkastede sig til *Enevolds-Herrer* i *Lombardiet* og *Treviso-Marken*, da prøvede ogsaa et Par Aands-Frænder, *Uguccio Faggivola* og *Castruccio Castracani*, deres Lykke i *Toskana*, hjalp de Tydske Keisere til at give *Pisa* Naade-Stødet og bragde selv *Florens* i stor Forlegenhed.

Det er rigtig nok kiedsommeligt at læse om *Henrik Luxemburger* og *Ludvig Bairers Italienske* Tog (1310 og 27) uden Hoved og Hale, men da det især skal have været af deres Følge-Svende, det første Friskytter-Lag eller Soldater-Selskab paa Halv-Øen dannede sig, nødes vi dog til at nævne dem og bør vel ogsaa vide, hvad Løn *Pisa* fik for al sin *Tydskhed*.

Denne ulykkelige Stad havde i Slutningen af det *Trettende* Aarhundrede, under sin gamle Vædde-Strid med *Genua*, lidt to store Nederlag til Søs, hvoraf det Sidste ved *Livorno*, sædvanlig kaldt Slaget ved *Meloria* (1284), var saa afgjørende, at det med Rette blev til et Mundheld: Man maatte reise til *Genua* for at see *Pisa*; thi efter dette Skib-Brudd opgav den gamle Sø-Magt Havet, og maatte da nødvendig døe af Sult, ligesom

Grev *Ugolino*, der fik Skyld for Nederlaget, og blev *Pisas* Fuldmægtig i *Dantes* Helvede*—*De Genuesiske Aarbøger* og *Pisaner-Krøniken* hos *Muratori* VI. 580–88. XV. 979–80. *Sismondi* IV. 22–42.. Vist nok ventede Staden *Bod*, da *Henrik 649Luxemburger* kom og plantede sit Keiser-Banner hvor hans Støv endnu hviler, men *Krøniken* melder, at der var aldrig i *Pisa* seet Mage til Sorgen og Graaden ved Keiserens Baare, som havde kostet Byen to Millioner Gylden og ikke gjort den Gavn for en halv Skilling*—*Pisaner-Krøniken* hos *Muratori* XV. 986.. Raget i Krig for hans Skyld baade med *Florens* og Kongen af *Neapel*, leiede imidlertid *Pisa* Saamange af *Henriks Tydskere*, som var fal, og i Spidsen for dem var det *Faggivola* opkastede sig til Herre baade i *Pisa* og *Lukka*, og slog *Florentinerne* saa aldeles ved *Montecatini* (1315), at han, berømt som sin Tids bedste Hugaf, havde Udsigter til at blive Herre over hele *Toskana**—*Villani* og *Krøniken* hos *Muratori* XIII. 470. 75–78. XV. 987–96. *Sismondi* IV. 372–84.. Dette forpurrede nu vel snart den snu og djærve *Lukkenser Castruccio*, som Aaret efter nødte *Faggivola* til at søge Naadsens-Brød i *Verona* hos *Can della Scala*, *Dantes* og alt det Glimrendes store Velynder, men *Castruccio*, som slog *Florentinerne* ved *Altopascio* (1325), trak *Rus* med *Ludvig Bairer* og bemægtigede sig baade *Pisa* og *Pistoia*, blev endnu meget frygteligere, saa *Toskanerne* maatte (1328) nok takke Gud for hans tidlige Død*—*Villani* og *Pisaner-Krøniken* hos *Muratori* XIII. 484. 94. 570–79. 648–55. XV. 996. 999–1000. *Sismondi* IV. 384–87. V. 74–118. 144–63..

Samme *Castruccio*, siger den samtidige *Villani*, var en stolt og vældig Tyran, klog og listig, kiæk og forsigtig, og han havde Lykken med sig, saa han gjorde mange skønne og mærkelige Ting i sine Dage, men Man maatte skiælve og bæve for ham, thi i de femten Aar han beherskede *Lucca*, var han et stort Riis for sine Medborgere, for *Pisaner* og *Florentiner* og for hele *Toskana*. Slem var 650han baade til at myrde og til at pine Folk, utaknemmelig mod hvem der havde hjulpet ham i hans Nød og Trang, immer kiær ad nye Koste og saa opblæst af sin Magt og Vælde, at han i sine egne Tanker var allerede Herre over *Florens* og Konge i *Toskana*.

Saavidt *Florentineren*, som vist nok end ikke selv forlangde at kaldes upartisk i denne Sag, men er dog et gyldigt Vidne, fordi han sikkert ikke paadigtede Fienden hvad Storhed han fattedes, og Resten følger af sig selv hos hvem der kun kiæmper for at herske og glimre. Det skal imidlertid have ahnet *Castruccio*, at med hans Død var Hersker-Timen i denne Egn udrundet, og han spaede sandt, thi Børnene af *Pisas*, *Luccas* og *Pistoias* Herre blev tiggefærdige og *Toskana* fik efter hans Dage ingen navnkundige Tyranner, før *Mediceerne* i *Florens* omsider nemmede den Konst at slynge Lænker og selv at svinge Øxer med *Smag*. Vist nok maa dette langt mere tilskrives Lykken end *Florentinerne*s Anstrængelser, som for det Meste kun kiæmpede med forlorne Hænder, og maatte i *Faggivolas* og *Castruccios* Dage to Gange kaste sig i *Armene* paa *Kongen* af *Neapel*, men hvor Tyranniet saa almindelig som i *Italien* har Lykken med sig, gjør Forsynet dog aabenbar kun en Undtagelse med dem, der forholdsviis er Friheden værd, og det viiste *Florentinerne* sig iblandt Andet derved, at de, giennem et heelt Aarhundrede, stundum med betydelige Udgifter, trindt i *Italien* stræbde at opholde *Fri-Stæder* og at fornede dem, der sig selv ophøiede.

Blandt de Sidste har vi alt i *Forbigaaende* bemærket de to *Fremragende*: *Matteo Visconti* i *Mailand* og *Can della Scala* i *Verona*, og skiøndt vi ikke kan indlade os paa den indvortes Forfatning i de stygge *Stam-Huse*, det lykkedes dem at oprette, maae vi dog lægge Mærke til dem, for *Fri-Stædernes* Skyld, som de 651truede, og for *Soldaternes*, som de holdt i *Virksomhed* og skulde arves af.

Begge *Patriarcherne* forbandt sig (1318) med *Castruccio* og alle *Italiens Gibelliner* mod *Genua*, som dengang vel var udvortes mægtig men indvortes sønderrevet af Splid, og i dette farlige Øieblik var det Kong *Robert* i *Neapel*, der endnu klarere frelste *Genua* end *Florens*, men siden, da *Mastino Scala*, en Broder-Søn af *Can*, begyndte at udvide sig ei blot i *Lombardiet*, men selv i *Toskana*, var det ligesaa aabenbar *Florens* og *Venedig*, der tugtede ham (1336–39), og fra nu af stod *Florens* bestandig med Vægt-Skaalen i den ene Haand og Pungen i den Anden, for at bevare en Slags Lige-Vægt, saavel mellem *Tyranniet* og *Friheden*, som mellem *Italiens* Magter i det Hele. Hvor nu Lige-Vægten med det Værste er det Bedste, Man veed, og det Høieste, Man tragter efter, der er det naturligviis kun smaat hvad Nyt Man spørger, saa *Verdens-Historien* faaer ikke Stort at fortælle, men forholdsviis spillede dog *Florens* virkelig en stor Rolle i den sorte *Døds* og den gyldne *Bulles*, i *Colas Rienzis* og *Tigger-Munkenes* aandløse Dage.

Den Romerske Old-Grandsker *Colas Rienzi* (Niels Larsen), som med sine Negle vilde gravet hele den *Ciceronianske* Tid skinbarlig op igien, skulde vi her neppe have nævnet, hvis ikke de Lærde havde sat ham paa *Helgen-Listen*, som en Martyr for den *Classiske Frihed*, men dog hører hans Abe-Spil paa *Kapitolet* i Midten af det Fjortende Aarhundrede (1347) unægtelig til Tidens Skilderi, og viser iblandt Andet paa det Klareste *Pavernes* verdslige Afmagt. Under den saakaldte "Babyloniske Udlændighed" i *Avignon* gik det nemlig hulter til bulter i Kirke-Staten, Landet vrimlede af Smaa-Tyranner og hvad *Rom* i Grunden altid var, det var den nu ret aabenbar: en Røver-Kule, hvor især de 652to høiadelige Slægter, *Orsini* og *Colonna*, beskyttede Handteringen og sloges om Byttet. Da reiste *Colas* sig, smækfuld af Romerske Borger-Dyder og Ciceroniansk Veltalenhed, skildrede med levende Farver paa den ene Side Røver-Kulen, som den var nu, og paa den Anden de gyldne Dage, da Keiser *Vespasianus* gav Borgerskabet Sort paa Hvidt for, at han ene skyldte deres Gunst alle sine Hæders-Navne, sin Krone og sin Vælde, og see, sagde *Colas*, denne gyldne Tid er jeg Mand for at føre tilbage. Det gad den Romerske Pøbel for Løiers Skyld ogsaa nok seet og udraabde *Colas*, under Navn af *Tribun*, til Stadens og hele *Verdens* Herre, hvorpaa han i en Hast uden Lov og Dom lod de meest berygtede Røvere og Sti-Mænd henrette, jog Adelen paa Porten og meldte saa al Verden sin Thron-

Bestigelse og sine Helte-Giærninger, i Sende-Breve med den majestætiske Over-Skrift: *Niklas den Strænge og Milde, Frihedens, Fredens og Retfærdighedens Tribun*, den hellige Romerske Republiks berømmelige Frelser. Langt fra herved at vække almindelig Latter, fik han varme Lyk-Ønskninger ei blot fra sin gode Ven *Petrark*, men fra det halve *Italien* og fra mange kronede Hoveder, hvoriblandt Kongen i Ungern og Dronningen i Neapel valgte ham til Voldgifts-Mand i deres Trætte, saa, kunde *Colas* blot nogenlunde skikket sig i Tøiet og i Tiden, da skal Ingen sige hvad der kunde blevet af ham. Han var imidlertid en umaadelig opblæst og blodtørstig Bog-Orm, som indstævnedes baade *Keiser* og *Pave* for sin Dom-Stoel, vilde ladt Hovedet hugge af hele den Romerske Adel, fordi den gamle Steffen *Colonna* sagde en lille Spydighed om hans *guldbroderede Kappe*, og nedlagde som en Kryster Regieringen efter syv Maaneders Forløb, da *Pøbelen* var kied ad hans Abespil^{*}*Sismondi V. 406-42.* Vel gik han siden engang (1354) igien paa samme Skue-Plads, men kun som Pavelig Harlekin, og den 653Rolle kom han endnu værre fra, thi i et Opløb tog *Pøbelen* og hængde ham paa en Knag i Slagter-Boderne^{*}*Sismondi VI. 201-15.*, og havde Man ikke i de følgende Aarhundreder under Ferle og Riis tilbedende knælet for hver Skygge af det classisk vederstyggelige Rom, da vilde saa topmaalt og dog saa kraftløs en Nar naturligviis strax været glemt med sine utallige Brødre, men nu har "*Latinerne*" naragtig nok gjort *Colas Rienzi* u dødelig.

En anderledes dygtig og driftig Mand var *Johan Visconti*, Ærke-Bisp i *Mailand*, som paa denne Tid (1349) tillige blev Fyrste over sexten Stæder og kiøbde den Syttende af to Herrer i *Bologna*, hvad i det Mindste for saavidt er mærkeligt, som *Bologna*, alt siden tidlig i det *Tolvte* Aarhundrede de "*Latinske Juristers*" Moder-Skiød, dog var Den af alle Land-Stæderne uden for *Toskana*, der længst undgik og tiest afrystede Aaget. Dens første Tyrann var *Taddeo Pepoli*, en Søn af *Crassus* den Anden, *Italiens* største *Ager-Karl*, og at Æblet ei faldt langt fra Stammen, saae *Bologneserne* med afmægtig Fnysen, da nu *Taddeos* Sønner solgte hele Republiken til *Visconti* for 200000 Gylden^{*}*Sammest. V. 97-102. 35. 231. 70-77. VI. 44-60.* Ærke-Bispen vilde imidlertid endnu ikke nøies med de sytten Stæder, men rakde efter hele *Toskana*, og for denne store Begjærligheds Skyld er det egenlig vi, i Mangel af anden Storhed, nævne ham, hvad vi dog gjør saameget desheller, som det var Alt hvad han fik for den. *Florens*, som fandt sig meget ilde stædt, da talrige Tropper uden foregaaende Krigs-Erklæring gik over *Apenninerne* og ingen Hyre-Kaptein (Condottiere) turde lade sig leie mod *Visconti*, vilde gjerne afgjort Sagen i Mindelighed og forlangde derfor af Generalen, *Visconti-Oleggio*, som Man sagde, var Ærke-Bispens egen Søn, at vide Aar654sagen til den uventede Fiendtlighed, men her hjalp hverken Løn eller Bøn, thi *Oleggio* svarede, det var paa ingen Maade i *fiendtlig* Hensigt, han kom, men kun for at indføre og befæste den mageløse Retfærdighed, Fred og Enighed, som udbredte sig overalt, hvor den gode Hyrde udstrakke sin Stav til Spir, og som især det *splidagtige Florens* kunde høilig behøve. Det geraader imidlertid *Pisanerne* til Ære, at de standhaftig vægrede sig ved at gjøre fælles Sag med Tyrannen mod deres farlige Medbeilerske, og *Oleggio* kom ikke engang til at skyde en Piil ind i *Florens*, men maatte med Skamme ophæve Beleiringen for den lille Borg *Scarperia*, der heltemodig trodsede hele hans Magt i tresindstyve Dage. Derved var det nu vel ikke blevet, hvis Ærke-Bispen havde faaet gode Stunder, men i Mangel deraf sluttede han Fred for det Første, trøstede sig med at *Genua*, under en ulykkelig Krig med *Venedig*, selv kastede sig i hans Arme og døde saa ganske uformodenlig (1354) til Bedste for Lige-Vægten^{*}*Sismondi VI. 60-80. 137-40. 86-92. 216-21.* Hans Højærværdigheds Broder-Sønner, *Barnabas* og *Galeazo*, havde jo nok Villien til at træde i hans Fod-Spor, men Evnen fattedes, deels fordi der endnu mindre i Tyranni end i Kort-Spil er noget Broderskab, og deels fordi *Oleggio* løb af med *Bologna*, *Genua* rev sig løs, og saavel Mark-Greven af *Montferrat*, som Pavens Statholder, den Spanske Cardinal *Albornas* var meget urolige Naboer^{*}*Sammest. VI. 221-22. 68-74. 90-317. 74-84. 415-17. 29-31.* Først i næste Slægt blev der da igjen en *Visconti*, der ordenlig kunde tænke paa at udvide sig, og det var *Johan Galeazo*, navnkundig som *Mailands* første Hertug, dertil ophøiet af Keiser *Venceslav*, og som en Skræk for hele *Italien*, men han fik ikke frie Hænder før han blev sin slemme Farbroder, *Barnabas*, 655kvit (1385), saa *Florens* i en heel *Menneske-Alder* ei fra denne Side havde stort at frygte.

Et saadant Puste-Rum var ogsaa aabenbar Stor-Staden i *Toskana* nødvendigt, thi den havde endda ondt nok ved at staae sig mod *Pisa*, Keiser *Carl* den Fjerde, og, hvad der endda var det allerværste, sine egne Indbyggere.

Det er nemlig Fri-Stædernes gamle Ulykke, at naar de fornemme Slægter enstund har gjort hinanden Indflydelsen og Rangen stridig, da faaer Bærmen af Folket ogsaa Lyst til at flyde ovenpaa, og finder gjerne de Fornemme saa forkjælede og magtesløse, at de med Lethed bemægtige sig det Herredømme, de hverken forstaae at bruge eller bevare. Jo bedre Exempler imidlertid de Fornemme har givet, og jo mere gradviis Indflydelsen synker, des snarere vil der selv mellem de Ringeste findes baade Hoved og Hjerte for ordenlig Frihed, og forholdsviis har derfor baade *Florens* og *Athenen* samme Ære af deres *Pøbel*, som af deres Adel og Borgerskab.

Med det store Oprør af "*Knoldene*" (Ciampi) 1378 hængde det nu kortelig saaledes sammen, at vel havde *Adelen* i et heelt Aarhundrede været *udelukt* fra Bestyrelsen, uden forsaavidt en Enkelt kunde vinde Borgerskab, men med den fuldkomne *Lighed* vilde det dog heller ikke flaske sig i *Florens*, saa endeel Handteringer gjaaldt for saa grove eller trælbundne, at Ingen af deres Drivere kunde komme i Vælgten. Det maatte nu vel *Barberere*, *Skræddere* og *Haarskiærere* finde sig i, men *Slagterne* var uidentviis ogsaa udelukte fra Æres-Posterne, og det var i alt Fald baade *Uldkæmmere*, *Overskiærere*, *Farvere* og alle de, der havde Sliddet ved *Klæde-Virkningen*, som udgjorde En af Stadens bedste Nærings-Veie, men hvoraf da

Klæde-Kræmmerne tog baade Æren og Profiten. Nu havde der for en Menneske-Alder siden været en lille *Tyran* i *Florens*, som vel kun blev en *Aars-Unge* 656(1342-43), men havde dog plantet den *treskaftede* Fane og oplyst *Slagtere*, *Værtshusmænd*, *Uldkæmmere* og de andre *Smaamænd*, med hvem han, meget nedladende, helst søgte Selskab, om den store *Uret* der skedte dem af de *Storagtige* *Johan Villani* hos *Muratori* XIII. 872-94. *Sismondi* V. 338-63., og skjøndt disse *Bestræbelser* for *Almeen-Oplysningen* og den strænge *Retfærdighed* ikke frelste *Tyrannen*, som, *besynderlig* nok, traf til at hedde "*Hertug af Athenen*", fra at jages paa *Porten*, saa groede det dog i *Knoldene* hvad han havde saaet, og opæggede af en "*Mediceer*", som kom for tidlig, gjorde de et frygteligt *Oprør*, der kun blev værre ved det *Øvrigheden* tilstod dem Alt hvad de forlangde. Da de imidlertid havde gjort *Raad-Stuen* ryddelig og udnævnt deres barbenede *Mærkes-Mand*, *Uld-Kæmmeren Michel Lando*, til Alt i Alt, da traf det sig saa vel, at han var baade en kiæk og rimelig Mand, som kun narrede dem, der baade hemmelig og aabenbar vilde fisket i rørte Vande. I lidt over 24 Timer dæmpede nemlig *Michel* *Oprøret* og bragde *Sagerne* i deres gamle *Orden*, kun med den *Forskiel*, at de ringeagtede *Handteringer* fik ogsaa en *Finger* i *Bestyrelsen*, hvad han ved sin *Helte-Gierning* klarlig havde viist var ikke mere end billigt *Gino Capponi* hos *Muratori* XVIII. 1103-26. *Sismondi* VII. 130-58. Vel mistede de den nu snart igien, et tusind *Stykker* af *Knoldene* blev jaget paa *Porten* og selv *Michel Lando* maatte snart gaae samme *Vei*, for at de *Kalkunske Borgere* igien kunde brede sig i *Sædet*, men det var dog ligefuldt den ædle *Uldkæmmer*, der frelste *Staden* og forsinkede *Tyranniet* et Par *Menneske-Aldere* *Sismondi* VII. 158-59. 164-69. 177-84..

Galeazo Visconti døde netop samme Aar som *Knoldene* gjorde *Oprør* i *Florens*, men hans navnkundige *Søn*, *Johan Galeazo*, til hvem han havde kjøbt en *Fransk Prindsesse* og *Greve-Titel* af *Carl* den *Vise* for 500000 *Gylden* *Sismondi* VI. 384-85., fik, som sagt, først nogle Aar senere (1385) frie *Hænder*, og han havde dem enstund begge fulde ved *Sammen-Styrtingen* af *Scala-Huset*, da det for nærliggende *Naboer* gjaldt om at gribe *Øieblikket*. Uden nu at kunne værdige dette *Tugt-Huus* i *Treviso-Marken*, hvortil *Ezelin* den *Grumme* lagde *Grund-Stenen*, synderlig *Opmærksomhed*, har vi dog i *Forbigaaende* nævnet *Byg-Mesteren*, *Dantes Velynder*, *Can della Scala*, som *Italienerne* kalde "*den Store*" og maae her tilføie, at hans berømte *Helte-Gierning* var *Indtagelsen* af *Padua*, som haardnakket forsvarede sin *Frihed* *Sammest*. IV. 394-417. 428-29. V. 200-1.. Efterat have fulden Markens *Erobring* (1311-29), som var hans *Ønskers Maal*, døde han pludselig under *Seiers-Gildet* *Villani* hos *Muratori* XIII. 665-87., og hans *Broder-Søn*, *Mastino*, som gjorde sine *Fingre* for brede, fik saadan en *Rap* over dem af *Florens* og *Venedig* (1336-39), at han ikke blot tabte hvad han havde taget men ogsaa *Hælvten* af sit *Arve-Gods*: *Padua* og *Treviso*, saa han beholdt kun *Verona* og *Vicenza* *Sismondi* V. 260-63. 266.. Derimod lykkedes det nu *Johan Galeazo* at lægge det Hele til *Lombardiet*, *Venedig* hjalp ham selv dertil, og *Florens*, den eneste *Magt* som holdt ham *Stangen*, kom tilsidst i den yderste *Forlegenhed*, da han, som *Herre* over *Bologna*, *Perugia*, *Siena* og *Pisa*, afskar den blomstrende *Handel-Stad* aldeles fra *Havet* *Sammest*. VII. 260-64. 267-78. 344-48. 395-401. 409. 444-57.. *Lykkeligviis* bortrev *Pesten Johan* 658 *Galeazo* fra al hans *Herlighed* (1402), og nu var der *Nok*, der vilde skifte og dele efter saa hovedriig en *Mand*, som kun efterlod *umyndige Børn*, og ved denne *Leilighed* var det *Florens* bemægtigede sig *Pisa*, og *Venedig* *Treviso-Marken*, som de siden i en *Række* af *Krige* maatte forsvare mod *Philip Marie*, den sidste *Visconti*, som vel i *Grunden* var en stor *Stymper*, men havde dog arvet *Endeel* af sin *Faders Lykke* og *Verdens-Klogskab*.

Her staae vi paa *Kors-Veien*, hvor vi maae tage *Afsked* med den *Italienske Borger-Frihed*, thi vel havde den aldrig havt andet i *Venedig* end *Galeier* og *Pine-Bænke*, men i *Toskana* havde den aabenbar giennem hele det *Fjortende* *Aarhundrede* havt sin eneste *Hjem-Stavn*, urolig nok, men dog *frugtbar* paa megen *Nytte* og *Fornøielse*, Man andensteds *forgiæves søger*. Ved at tilhandle og *voldsom* bemægtige sig *Pisa*, traadte derimod *Florens* aabenbar over paa *Tyranniets Side*, hvoraf vi ret strax skal see *Følgerne*, naar vi har skienket den gamle navnkundige *Sø-Stads* *Undergang* et *Øiebliks* *Opmærksomhed*.

Efter *Dommedags-Slaget* ved *Livorno* (1284) forsvandt egenlig *Pisa* af *Sø-Magternes Tal*, og anstrængede sig aabenbar over *Evne* ved endnu i *Begyndelsen* af det *Fjortende* *Aarhundrede* at ville forsvare sit gamle *Herredømme* paa *Sardinien* mod *Kongerne* af *Aragon* *Pisa-Krøniken* hos *Muratori* XV. 998. *Sismondi* V. 119-28.. Paa samme *Tid* forsvandt den indvortes *Enighed*, der havde udmærket *Pisa* fra alle *Italiens Stæder*, i det *Familien Gherardesca*, hvortil ogsaa den *ulykkelige Grev Ugolino* hørde, ved *Mængdens* *Gunst* havde hævet sig over de gamle *Adels-Slægter*, som, med *Aarhundreders* *gyldige Hævd* paa *Bestyrelsen*, *umuelig* kunde vige uden *Kamp*. I den første *Halv-Deel* af det *Fjortende* *Aarhundrede* havde *Gherardescas Parti*, *Raspanti* kaldet, *Overhaand* og skaffede ei blot *Pisa* en 659 *Enevolds-Herre* i den selvgjorte *Doge Johan Agnello*, men udtømte *Stadens* *Hjelp-Kilder*, blandt *Andet* for at bemægtige sig *Lucca* *Pisa-Krøniken* hos *Muratori* XV. 1003-47. *Sismondi* V. 326-38. VI. 26-28. 225-54. 408-44.. Da det imidlertid traf sig saa vel, at *Agnello*, just som han stod paa et *Stillads* i *Lucca* og gjorde *Stads* ad *Keiser Carl* den *Fjerde*, faldt ned og brækkede *Laaret* (1368), see, da greb *Pisa* *Leiligheden* til at afkaste hans og *Raspanternes* (*Snydernes*) *Aag* og tilbagekaldte det *fordrevne Parti*, *Bergolini* kaldet, hvis *Hoved-Mand*, *Peter Gambacorta*, saa i en heel *Menneske-Alder* stod for *Styret* og vandt *almindelig Højagtelse*. *Omsider* (1392) blev han imidlertid *forraadt* og *myrdet* af et gammelt *Skarn*, *Cantsleren Jakob Appiano*, som gjaldt for hans *bedste Ven*, men havde af *Johan Galeazo Visconti* faaet *Løfte* paa *Tyranniet* i *Pisa* *Pisa-Krøniken* hos *Muratori* XV. 1048-87. *Sismondi* VII. 24-44. 292-96. 341-48. VIII. 47-53.. *Johan Galeazo* vilde jo rigtig nok narret ham for det, men han blev selv narret og maatte siden (1399) kjøbe *Sønne* ud med 200000 *Gylden* og et lille *Fyrsten-Dømme*, bestaaende af *Elba* og

Pjombino. Da nu *Johan Galeazo* døde, kunde hans Slegfred-Søn, *Gabriel-Marie*, som skulde arve *Pisa*, ikke hytte sig der, og solgte derfor (1406) den ulykkelige Stad til *Florentinerne*, hvorover *Pisanerne* vel blev reent fortvivlede, indkaldte en Broder-Søn ad *Gambacorta*, og værgede sig haardnakket, men bragdes dog ved Udhungring snart til det Yderste, og blev saa endda forraadt af *Hans Gambacorta*, hvem *Florentinerne* gav et Par Skilling for at gjøre Pinen kort.**Pisa-Krøniken* og *Gino Capponi* hos *Muratori* XV. 1088. XVIII. 1127-48. *Sismondi* VII. 395-402..

660Hvor opsatte *Florentinerne* var paa denne skidne Handel, har "Mægleren", *Gino Capponi*, selv betroet os, thi efterat have fortalt, hvordan *Pisas* Gesandter gjorde Indsigelse mod Kjøbet og tilbød at erstatte *Florentinerne* deres udlagte Penge, lægger han til, at ved at høre paa al den "kiedsommelige" Snak, besluttede hans Bymænd just, at *Pisa* vilde de have, om saa deres sidste Trøie skulde springe.**Gino Capponi* hos *Auratori* XVIII. 1131..

Saaledes indførde da ogsaa *Florentinerne* "Spydstage-Retten" i deres Lov-Bog og frakiendte sig derved selv al Anden, saa nu har vi kun alt for gode Stunder til at betragte, hvordan det *ny Rom*, efter Tidens Leilighed, opkom og udviklede sig til et Tugtens Riis for alle Folkene, der ei vilde forstaae, at det er med *Friheden*, som med alt Himmelsk, der ei vil holdes for et Rov men æres og elskes hvor Det skal dvæle.

At de "staaende Hære" er en egen Stat i alle Stater, der truer det Borgerlige Selskab med en sørgelig Helsot, det har *Europa* giennem Aarhundreder saa godt lært at føle, at den Sætning alt enstund har hørt til vor Børne-Lærdom; men Man har dog hidtil taget det meget for løselig baade med deres Historie og med deres Farlighed, saa det er den høie Tid, vi lære at kiende Spiren til en Stamme, der har saa dybe Rødder, at Jorden neppe taaler, den ryddes, men kun at den kappes og podes til at bære lidt bedre Frugt.

Ligesom nemlig *Pavedømmet* var en kiødelig Opfattelse af "den hellige, almindelige Kirke", saaledes er *Nyaars-Tidens* Krigs-Væsen en aandelig Opfattelse af "det Romerske Verdens-Rige", som løber derpaa ud, at gjøre sig hele Menneske-Livet underdanig, saa alle fredelige Sysler kun blive en Trældom i *Krigens* Tjeneste, for at vedligeholde og belønne den. Saaledes syndes jo virkelig for dum hele den dannede Verden kun at være til og virke for at vedligeholde og belønne 661den *Romerske Krigs-Hær*, og hvor sværmerisk det nu end maa synes med Konst at ville fremtrylle noget Lignende i hele Christenheden, saa er det dog til en forbausende Grad lykkedes; thi vi veed, at i hvormange uadvortes selvstændige Selskaber end vor dannede Verden er deelt, finde de sig dog Alle i den sørgelige Nødvendighed at staae paa Krigs-Fod i Freds-Tid og anvende Saameget paa Landets Forsvar, at Man tilsidst neppe veed, hvad der er at forsvare.

Imidlertid, hvor urimeligt end dette maa synes og hvor utaaleligt det end i Længden virkelig maa findes, saa har det dog været et nødvendigt Onde, saalænge hele vor Dannelse var Latinsk og hele vor Vidskab boglig Konst, ikke blot fordi det ene Romerske drager det Andet efter sig, men ogsaa fordi det kun var ved en overlegen *Krigs-Tugt* og *Krigs-Konst*, Christenheden i aandløse Dage kunde forsvare sig mod *Tyrkerne*, det naturlige *Krigs-Folk*, der i det *Femtende* Aarhundrede oversvømmede Øster-Leden og indjog hele Vester-Leden en Skræk, der først nys er forvundet. Havde nu Aanden været uddød i Christenheden, da vilde en Nødhjelp, der kun ved Konst forsinkede Barbariets Seier, været alt for kostbar, men slumrede kun Aanden og vaagner nu igjen i betimelig Tid, til at vise sin Overlegenhed og fortsætte sin Virksomhed, da kjøbdes den uundværlige Frist ingenlunde for dyrt.

Angaaende nu de staaende Hæres Opkomst, da har vi alt i Forbigaaende bemærket, at Hundredaars-Krigen i *Frankrig* førdes mest med Leie-Tropper, som, naar de aftakkedes, tit trak om i store Flokke og brandskattede Landet, men endnu tidligere havde Man seet et langt mere glimrende Exempel paa, hvorledes Krigs-Standen kan leve paa sin egen Haand og høste Fredens Frugter. Da nemlig *Fredrik* af *Aragon* var blevet *Sicilien* vis og aftakkede sine *Spanske* Leie-Tropper, traadte en stor Hob af dem, under Anførsel af 662Lykke-Ridderen *Roger Flor*, i *Byzantinsk* Tjeneste, men blev snart usaattes med Keiseren, erklærede ham aaben Feide, satte sig fast i *Gallipoli* og førde i tretten Aar, paa *Trakiens* og *Makedoniens* Bekostning, et regelmæssigt Røver-Liv, som kronedes (1317) med Besiddelsen af *Athenen* og *Theben*.**Gibbon* K. 63. *Moncados Fortælling om Cataloniernes Tog mod Tyrker og Græker*, i *Spaziers tyske Oversættelse*.. Denne Helte-Giering af de saakaldte *Almogavarer* og *Catalonier* gjorde især i Italien overordenlig Opsigt, og kunde ingensteds friste meer til Efterligning end i et saa veldyrket, rigt og frugtbart Land, hvor hardtad hver Stad udgjorde en egen lille Stat, og hvor Borgerne fra det *Fjortende* Aarhundredes Begyndelse helst overlod Krigen til Leie-Tropper. Det varede heller ikke længe, før Man her saae et saadant *Fribytter-Lag*, der (1339) vilde tjent sine Sporer ved at plyndre *Mailand*.**Villani* hos *Muratori* XIII. 830-31. *Sismondis Italienske Historie* V. 278-84., og skiøndt det var en ulykkelig Prøve, hvorved det brækkede Halsen, saa afskrækkedes Soldater-Standen i sin Helte-Tid dog ei af Sligt, men det ene "Store Compagni" efter det Andet enten dannede sig i Italien eller indvandrede over *Alperne*, som Karavaner, der, hvor de kom, kjøbde Guld for Staal og havde kun hjemme i Leiren. Mellem disse Helte udmærkede sig især Engelsk-Manden Sir John *Hawkwood* fra *Essex*, som, efterat være bleven udlært i *Frankrig*, drev Haandværket i det Store i en heel Menneske-Alder (1360-94) med saamegen Alvor og Æresfølelse, at Man i *Florens*, hvor han indslumrede paa sine Laurbær, gav ham en fyrstelig Begravelse.**Sismondi* VI. 388. 417-27. 33-35. VII. 59. 71-73. 97. 311. 327-36. 56., men han blev dog alt før sin Død afløst af *Italieneren Alberik Barbiano*, som op663rettede et Fribytter-Lag af lutter *Indfødte*, og slog dermed (1379) det saakaldte *Bretske Compagni*, der ved sin Styrke og Grusomhed havde gjort sig

almindelig frygtet^{*}Sismondi VIII. 64-70. 91.. Hermed begynder et nyt Tids-Rum i Krigs-Standens Udvikling, thi da det mest oplyste og dannede Folk i *Europa* fik et Fri-Corps af sine egne Børn, traadte Soldaterne nødvendig det Borgerlige Selskab nærmere, og Leiren blev, hvad Italienerne ogsaa kaldte den, "*en Skole*", ikke blot for *Krigs-Tugt* og *Krigs-Konst*, men i det Hele for den Konst at udsue et Land, uden at udtømme sine Hjelpe-Kilder, og at sætte alle Kræfter og Kundskaaber i Krigs-Magtens og Krigens Tjeneste.

Allerede *Johan Galeazo* var nu saa klog at trække *Barbiano* og alle hans udmærkede Discipler til sig, og, naar han for Øieblikket ingen Krig førde, da at afskedige dem med *Vart-Penge* og med Anviisning for Resten paa sine Medbeilere; men han var ingenlunde klog nok til at passe Krigs-Standen ind i Stats-Forfatningen, thi det var, som sagt, hvad selv de bedste Hoveder maatte gaae Skolen igiennem for at lære^{*}Sammest. VIII. 72-74.. Saalænge der desuden var saadant et Røre ligefra Alperne til Sundet ved Messina, som i Slutningen af det Fjortende og Begyndelsen af det Femtende Aarhundrede, maatte Man nødvendig have to forskellige Kameradskaber at sætte mod hinanden, saa det var til sin egen Tarv i alle Maader, at den Italienske *Krigs-Skole* deelte sig i to udvortes modsatte Partier, der gjorde hinanden Rangen stridig og kappedes om, saavidt mueligt uden at skade hinanden, at vinde glimrende Seire paa Andres Bekostning.

Saaledes opkom i Begyndelsen af det *Femtende* Aarhundrede de to berømte *Krigs-Skoler* under aaben Himmel, som førde Navn efter *Braccio* og *Sforza*, og gjorde 664Kæmpe-Skridt til det store Maal. *Braccio*, en Fordreven fra *Perugia*, vandt sig snart et bekvemt Borge-Leie i sin Føde-By, men han var en Vild-Basse, som intet Varigt kunde stifte, saa *Sforza Attendolo* fra *Cotignola* (en Landsby i Kirke-Staten) har efter Døden aldeles fordunklet sin ellers i aaben Mark mere glimrende Medbeiler^{*}Sismondi VIII. 20. 192. 267-70. 74-87. 300-6. 340-63.. Denne *Sforza*, som alt ved *Pisas* Indtagelse stod i *Florentinernes* Tjeneste, nedsatte sig vel ingensteds, men grundede et Fyrstendømme i Leiren, som gik i Arv til hans Søn, *Frants Sforza* (1424), og denne *Skolens Første-Fødte* forstod sin Konst saa godt, at han i *Republikernes* Tjeneste blev Sviger-Søn til *Hertugen* i *Mailand*, og ved *Florentinernes* Hjelp (1450) Tyrannens Hoved-Arving^{*}Sammest. VIII. 151. 353. 420. IX. 86-89. 116. 157-63. 199-364..

Hermed slutter *Krigs-Standens* Helte-Tid i *Italien*, thi da Hoved-Manden havde skaffet den *Borgerskab*, betragtede og behandlede han naturligviis alle Fribytterne som urolige Hoveder, der maatte springe til Ære for *Krigs-Tugten*, saa det var egenlig kun i *Tydskland*, Krigs-Standen endnu bevarede et Efter-Skin af Glandsen til *Vallensteins* Fald. Siden gik det naturligviis med *Soldaterne* som med *Tigger-Munkene*, der udsuede alle Folk, mens kun deres *Generaler* blev fede, men Udviklingen heraf hører ganske til *Nyaars-Tidens* Historie.

Hvad Knolde-Oprøret spaaede og *Pisas* Undertrykkelse fortjende, det viiste Indsættelsen af *Sforza* til Tyran i *Lombardiet*, nemlig at *Florens* nu ogsaa havde faaet et Herskab, som kun forbeholdt sig *Tyranniet* i *Toskana* og saae helst at de andre italienske Landskaber havde en Forfatning, *Florentinerne* umuelig kunde 665misunde dem, og dette Herskab var *Frants Sforzas* Hjertens-Ven, *Mediceeren Cosmo*.

Naar Man nu veed, og hvem veed ikke det, hvilke Konge-Speile *Mediceerne* er udraabt for, og i hvilken blændende Straale-Glands især "*Lands-Faderen*" *Cosmo* snart i fire Aarhundreder har staaet, see, da maa vel Haanden skiælve ved at indskrive ham iblandt Tyrannerne; men det er dog lige vist, at Krage søger Mage, og at *Frants Sforzas* berømte Hjertens-Ven og Raad-Giver umuelig kan have yndet og fremmet virkelig Borger-Frihed, saa, kan hans mangfoldige Lov-Talere ikke rive ham ud af *Sforzas* Arme, da nødes de til at lade ham hvile i *Tyrannernes* Favn. Mellem dem var han imidlertid virkelig en Phønix, en lille *August*, altsaa en fyrstelig *Mæcenas*, klog nok til at læmpe sig efter Omstændighederne, menneskelig nok til at sætte sin Ære i bedre Ting end Pragt, Udsuelse og Blød-Bad, og lykkelig nok til at leve paa en Tid, da hans Bymænd vel ei kunde fare bedre end lyde hans Vink^{*}Sismondi IX. 367-76.. Efter Knolde-Oprøret, som *Salvestro Medici* var En af Hoved-Mændene for, havde Familien *Albizi* været næsten enevældig og var kun *udenfor* *Toskana* Friheden gunstig, saa hvem der blot med Varme talde de Ringes Sag, var saa godt som forloren, *Cosmo* selv havde kun ved Bestikkelse reddet sit Liv, og den strænge Republikaner *Albizi* havde ikke været mindre igaaet med *Braccio* end *Cosmo* var med *Sforza*^{*}Sammest. VII. 159. 65-69. 78-86. 351-52. 78-82. 94-95. 424-25. VIII. 290-97. 302-5. 26-29. 410-27. IX. 34-41.. Det var derfor slet ikke at fortænke *Cosmo* i, at han greb Leiligheden til at ende sin Forviisning og afløse *Albizi* (1434), ja, selv at han fra nu af betragtede Republikken som sit Stam-Gods og sin Families Flor som det "*almindelige Bedste*", var 666paa hans Tid i sin Orden^{*}Sismondi IX. 41-45. 78-82. 367-76. 84-89., men Lovtalerne over ham er ingenlunde saa paa Vores, og derfor skal de ophøre. At han var en hovedrig og driftig Handels-Mand, havde Smag for Læsning og de skønne Konster, kiøbde mange Bøger og Billeder, madede endeel Bog-Orme og opmuntrede alle gode Hoveder, som ikke var ham eller hans Familie iveien, det er nemlig deels hans Fyrstelige Rolle uvedkommende, og deels hvad *Florens* ikke skulde takke ham men han takke *Florens* for; thi kun hvad han *høstede* var værdt at saae, og han skabde ikke sin Føde-Byes Berømmelse men tog den snarere med sig i Graven, hvori han nedsteg (1464) kort før sin gode Ven *Sforza*, efterladende sig kun en Søn, som sin Skygge, og *Florens* beredt til et Skygge-Rige for ham^{*}Sammest. IX. 369-74. X. 160-74. 276-94.. At saavel *Dante*, *Petrark* og *Bocczaz*, som Frænderne *Villani*, tilhøre det *Fjortende* Aarhundrede, og har, selv efter *Italienernes* Dom, aldrig siden fundet deres Lige-Mænd end sige deres Mestere paa Halv-Øen, det skulde dog de Lærde have lært os at glemme, før de stødte i Basun for *Mediceernes* Dage; thi nu kan det godt være sandt, at Konsters og Videnskabers *Op-Blomstring* er Folks og Fyrsters Ære, uden at dog *Mediceerne*, der

høitideligholdt deres *Af-Blomstring* i Florens, faae af Historien Andet end Skam til Takke derfor. Gialdt det kun *Mediceernes* Efter-Mæle, da var det i Verdens-Historien ei værdt at opholde sig ved, men det gjælder den aldeles bagvendte Syns-Maade, som deres lærde Lov-Talere har gjort gjældende, at naar Man kun heier paa Bøger og Billeder, og holder en Flok samme Bog-Orme i sin Gaard, som Man føder af Haanden og roser, for de krybe saa kiønt, da er Man en guddommelig Lands-Fader (pater patriæ), om Man end af Egen-Kiærlighed og Herske-Syge hader, undergraver og, saavidt muligt, tilintetgjør den "*Kræfternes 667Frihed*", som dog er den eneste Kilde til alt virkeligt Stor-Værk, altsaa ogsaa til en Videnskabelighed og boglig Konst, som er Menneske-Livet og Lov-Talen værd. Den *Italienske* Reformation, Poesi og Videnskabelighed, kom hardtad dødfødte til Verden, og selv de bedste Læger kunde neppe holdt Liv i dem, men de der, som *Mediceerne*, i alle Maader satte Døden over Livet, Gravens Ro over Livets Røre og de døde Sprog over Moders-Maalet, ja, forraadte og snigmyrdede alt det Fri, Naturlige og Folkelige, til hvis Mærkes-Mænd de opkastede sig, de har unægtelig optaget deres Løn og maae ikke vente større Naade af Historien end at kastes i Dens Helvede, som Glemselen er.

Dette er da ogsaa det Bedste vi kan gjøre ved den *Italienske Konst, Vidskab og Borgerlige Lyksalighed* fra *Mediceernes* Tid, som vi kun har lært alt for godt at kiende, og vi vil derfor vende os til *Konstantinopels* Indtagelse af *Tyrkerne*, som netop fandt Sted i *Cosmos* og *Sforzas* Dage, tre Aar efter *Fribytternes* Indtog i den *Lombardiske* Kaserne. At nu disse Stats-Mænd betragtede *Konstantinopels* Fald med Ligeegyldighed, uagtet det spaaede deres nye Fyrste-Huse meget ilde, beviser nu vel, at med al deres Verdens-Klogskab stak de dog ikke dybt, men da de ikke kunde sat en Alen til deres Vext, om de end havde bekymret sig derfor, maatte naturligviis *Genueser* og *Venetianer* blive de eneste *Italiener*, vi kunde gaae irecte med om *Konstantinopels* og *Grækenlands* Ulykke, som de aabenbar tog sig alt for let. Der vindes imidlertid Lidt nok ved Retter-Gang med de Levende end sige med de Døde, saa naar vi forbinde det *Byzantinske* Riges Historie i sine sidste halvtredie Aarhundrede med *Venedigs* og *Genuas*, da er det blot fordi Sammenhængen kræver det, saa Man kun har forvirret det Hele ved at skille dem ad.

668Spørge vi nu om *Venedigs* Ophav og Tilvæxt, da hviler derover ikke blot samme naturlige Dunkelhed, som over *Pisas* og *Genuas*, men ogsaa det konstige Slør, som denne Stads Raads-Herrer var Mestere i at væve, udbrede og folde, saa at skiøndt *Venedigs* udbredte Handel og betydelige Sø-Magt gjorde langt tidligere Opsigt og bragde Staden i nær Forbindelse med *Konstantinopel*, saa begynde dog dens egne Optegnelser langt senere og er langt magrere end *Genuas* og *Pisas*. Uden nemlig engang at regne det Brev af *Cassiodor* fra den *Gothiske* Tid, hvorigiennem vi alt synes at skimte Skibe og Søfolk mylre som Fiske omkring Lagunerne, saa sætter dog *Lodbrand* i det *Tiende* Aarhundrede aabenbar *Venedig* ved Siden ad *Amalfi*, og *Anna Comnen* lærer os, at hendes Fader i det *Ellevte* leiede den *Venetianske Sø-Magt* til at møde *Normannen* og belønnede dens Tjeneste med *Handels-Frihed* i hele det *Byzantinske Rige*; men desuagtet er den ældste *Venetianske* Historie en Aarbog fra Midten af det *Fjortende* Aarhundrede, og saa tørt et Navne-Register paa *Latin* af *Dogens* egen Haand, at vi ei engang der finde nær saamegen Oplysning om *Venetianernes* Kamp med *Robert Viskard*, som hos den *Byzantinske* Prindsesse. Ja, skiøndt den skrivende Doge (*Andreas Dandolo*) var af samme Slægt som den blinde Veileder paa det bagvendte Kors-Tog, er det dog langt fra, han giver saa god Beskeed derom som *Ville-Harduin*, saa vi maae tage *Venedig*, som vi finde den ved Begyndelsen af det *Trettende* Aarhundrede, da Den, ved *Konstantinopels* Indtagelse, blev navnkundig over hele Christenheden, var rig af sin Smug-Handel med de Vantroer og mægtig i Mørket paa *Dalmatiens* og *Kroatiens* Kyster.

Fra denne Dag af skrev *Venedigs Doge* (*Hertug*) sig blandt Andet "Herre over tre Ottende-Dele" af det *Byzantinske* Rige og *Henrik Dandolo* lagde selv sine Been i *Konstantinopel*, hvoraf ogsaa de tre Ottende-Dele tilhørde *Venetianerne*, men det var Synd at sige, Republiken anstrængede sig over Evne for at vedligeholde det *Latinske* Keiserdom i Østen, thi selv da en Haand-Fuld Græker uden Skibe ved Overrumpling havde bemestret sig Staden, gjorde den *Venetianske* Flaade, der i samme Øieblik ankom, ei mindste Forsøg paa at vinde den tilbage, men nøiedes med at beholde sit Kræmmer-Leie.

Det var, som bekiendt, *Michael Palæologos*, der havde opkastet sig til Keiser i *Is-Nik* (*Nikæa*), som (1261) reiste den *Græske Throne* paa Ny i *Konstantinopel*, og om han alt dertil havde nogen Hjælp af *Genueserne*, er vel uvist, men dog høist rimeligt ^{*}Villani hos Muratori XIII. 202-3. Gibbon K. LXI., og i alt Fald var det naturligt, at han begunstigede *Venetianernes* mægtige Medbeilere, som fra nu af grundede en Coloni i *Pera*, der lige til Stadens Indtagelse af *Tyrkerne* var de *Byzantinske* Keiseres bedste Støtte, men naturligviis ogsaa deres Kors og tit deres Skræk. Hele Handelen paa det sorte Hav faldt herved i *Genuesernes* Hænder, som gjorde *Kaffa* (paa Krim) til en berømt Handels-Stad, og langt mindre behøvedes der for at vække *Venetianernes* Misundelse, der allerede i *Tyrus* og *Akre* havde fundet Grund nok til at harmes over *Genuesernes* tiltagende Magt^{*}Sammest. *Dandolo* hos Muratori XII. 365-67..

Det var imidlertid dog først i Midten af det *Fjortende* Aarhundrede, at Undergangs-Krigen mellem de nye Sø-Magter udbrød, saa *Venedigs* Glands begynder netop med den *Sorte Død*, som i *Venetianernes* Helte-Tid udbredte en Ødelæggelse over hele Europa, Man ei, siden *Ju670stinian* og *Gregor* den Stores Dage havde hørt Mage til^{*}*Sismondi* VI. 1-23..

Den første store Tørning, i Anledning af Handelen paa det *Sorte Hav*, syndes omtrent lige uheldig for

begge Parter, thi i det store Sø-Slag ved *Konstantinopel* (1352), hvor Genueseren *Paganino Doria* og Venetianeren *Nicolo Pisani* gjorde deres Bedste for at ødelægge hinanden, overvandt Stormen dem Begge, og siden tabde hver af dem en Flaade, men *Genua* tabde saaledes Modet, at den satte sig under den Mailandske Tyrans (Ærke-Biskop *Viscontis*) Vinger, og skulde da ei rose sig af de Smaa-Offere, Venedig maatte gjøre. ^{*}Fortsættelsen af *Dandolos Aarvog* hos *Muratori* XII. 420–24. *Sismondi* VI. 88–146. Vel fattede *Genueserne* snart Mod igien, rev sig løs fra Mailand (1356), og bragde i den saakaldte *Chioza-Krig* Venedig til det Yderste, men kun for dermed at forlade den store Skue-Plads og glemmes over sin lykkelige Medbeilerske, der i det *Femtende* Aarhundrede blev, i høiere Grad end siden *Carthagos* Fald Nogen havde været, Dronning paa Havet.

Genueserne, hvis Herredømme i *Konstantinopel* naturligviis steg i samme Forhold, som Keiserens derudenfor tilintetgjordes af Tyrkerne, havde ved et Keiser-Skifte, som ganske var deres Værk (1376), ladt sig afstaae Øen *Tenedos*, for at kunne spærre Indløbet til det Sorte Hav, men Befalings-Manden der, langt fra at lystre, overgav Øen til *Venetianerne*, og det blev Løsenet til en Krig, hvori mange Fyrster tog Deel og deriblandt Herren af *Padua*, *Fransesco Carrara*, hvem *Venetianerne* nys havde nødt til at gjøre Afbigt. Ved hans Hjelp agtede *Genueserne* aldeles at ødelægge *Venedig*, og efter en stor Seier over den fiendtlige Flaade under *Vettor Pisani*, 671lykkedes det dem ogsaa virkelig (1379) at indtage *Chioza*, hvorover *Venetianerne* blev saa forskrækkede at de bad om Fred, og lovede at indgaae alle Vilkaar, naar Staden kun beholdt sin Frihed, men den overmodige *Genueser Peter Doria* erklærede, der blev ingen Fred af, før han paa *St. Markus-Pladsen* havde lagt sit Bidsel i de vælige Hestes Mund, og nu fortsattes da Kampen, til *Genueserne* ikke blot mistede *Chioza*, men Kiernen af deres Sø-Magt og Lysten til at holde den vedlige. ^{*}Fortsættelsen af *Dandolos Aarvog* og *Chioza-Krigens* Historie hos *Muratori* XII. 442–68. XV. 699–804. *Sismondi* VII. 188–236. Det var de gamle Adels-Slægter, *Spinola* og *Doria*, *Grimaldi* og *Fieschi*, under hvis Vimpler *Genuas* Sø-Magt havde glimret, men disse havde alt oftere været fordrevne, indkaldtes kun et Øieblik, for, om mueligt, at knuse *Venedig*, og maatte strax derpaa rømme Pladsen for rige, storagtige Kiøbmænd, der reves saaledes om Rangen, at Staden, for at faae Ro, overgav sig til den vanvittige Konge af Frankrig (1396) og siden (1419) til den sidste *Visconti* i Mailand. Vel rev den sig løs igien, men fik kun Frihedens Uro, aldrig dens Kraft og Glands tilbage, og *Konstantinopels* Indtagelse af Tyrkerne, hvorpaa snart fulgde *Kaffas* Ødelæggelse, udslettede *Genua* af Magternes Tal. ^{*}*Sismondi* VII. 237–41. 366–75. X. 50–78. XI. 37–43..

Venedig derimod, som maatte rømme *Tenedos* og mistede alle sine Besiddelser paa Kysten af det *Adriatiske* Hav, begyndte netop fra nu af sin glimrende Løbe-Bane, vel ikke med synderlig Kraft eller Ære, men med de store Midler, Verdens-Handelen skiænkede, med Romersk Udholdenhed og sjelden Lykke. Lykken spillede saaledes snart *Venetianerne* *Durazo*, Endeel af *Morea* og Øen *Corfu* i Hænderne, og saavel ved *Scala-Husets* Fald som ved Forvirringen 672efter *Johan Galeazos* Død, aabnede der sig den bedste Leilighed for dem, ei blot til gruelig at styre deres Hevn paa Huset *Carrara*, men ogsaa til at bemægtige sig *Padua* og *Verona* (1406), hvorved de grundede deres Magt paa Fast-Landet. ^{*}*Sismondi* VII. 259–79. 297–316. VIII. 99–134. For rede Penge fik de *Zara* og deres andre *Dalmatiske* Besiddelser igien (1409), og ved *Leie-Tropper* udvidede de i Forbund med *Florens* deres *Italienske* Landskab i Strid med den sidste *Visconti*, som *Sforza* dog hindrede dem fra ret at arve. ^{*}*Sismondi* VIII. 166–67. 371–83. 403. 428–38. IX. 92. 106–63. 243–365..

Medens nu Verdens største Sø-Magt satte Himmel og Jord i Bevægelse for at lægge *Brescia* til *Padua*, *Bergamo* til *Brescia*, og, om mueligt, hele *Lombardiet* til en Stump deraf, da var det, den *Ottomanniske* Port, der ikke viiste mindste Anlæg til at blive en Sø-Magt, stormede frem i *Europa*, kom tidlig til Portene af *Konstantinopel* og tidsnok derind, og *Venetianerne*, der saa godt som slet Intet gjorde for at hindre det, var da aabenbar slaaede med Blindhed, eller rettere: de som var blevet rige ved Smug-Handel med de Vantroer, ventede formodenlig at vinde ved *Tyrkernes* Frem-Skridt.

Dog, hvilket Dommedags-Slag end *Konstantinopels* Indtagelse var, og hvilken Pestilens der end med Tyrken nedsatte sig i det deilige *Grækenland*, saa kan vi dog sagtens betragte det med Rolighed, vi som slet ikke bryde os om, at *Venetianernes* store Planer strandede, da vi veed, hvilke nye Veie og Kæmpe-Skridt der var baade Vidskab og Verdens-Handel beredte, ja vi, for hvis Øine Tyrkiet hensmuldrer og *Grækenland* dukker op, vel tangklædt endnu, men dog med den bedste Leilighed til at vise, om det var Hav-673Fruen med Sølv-er-Fod eller kun hendes Skygge, Stor-Herren over tre Aarhundreder holdt indspærret i sit fule Harem.

Ved at omtale *Konstantinopels* Indtagelse af *Latinerne* (1204), bemærkede vi, at *Grækerne* endnu en Gang samlede deres Kræfter for at afstryge den store Skam og afryste det utaalelige Aag, men naar vi see Thronen, *Theodor Lascari* reiste i *Nikæa*, daglig styrkes, mens den *Latinske* i *Konstantinopel* vakler, ja see *Michael Palæologos* seierrig holde sit Indtog i den tilbagevundne Hoved-Stad (1261), da overskatte vi let *Grækernes* Kraft og Anstrængelser, fordi de glimre ved Siden ad de *Flamske* Lykke-Riddere, der, overladte til sig selv, omringede af Fiender og forhadte af deres Undersaatter, nødvendig maatte spille en elendig Rolle. At fordrive dem var nemlig hele *Grækernes* Helte-Gierning, saa med *Konstantinopels* Indtagelse ende deres Seire, og langt fra at kunne rense *Grækenland* og *Øerne* fra de mange Smaa-Herrer, som der havde sat sig fast, kunde *Palæologerne* hverken i *Europa* eller *Asien* forsvare hvad de havde. Allerede under *Michaels* Søn *Andronikos* oversvømmede nemlig de *Osmanniske* Tyrker Lille-Asien, og da Keiseren leiede *Almogavarerne* til at fordrive dem, saae Man ikke blot disse sætte sig fast i *Gallipoli* og trodse hele *Rigets* Styrke, men en

Klat Tyrker, som forbandt sig med dem, spillede siden paa egen Haand hele to Aar Mester i Trakien, og deres Anfører *Kalil* prøvede som et ulykkeligt Forvarsel endog Keiser-Kronen paa sit Hoved, da den ved et vundet Slag faldt ham i Hænderne. Det er da kun Tyrkernes Raahed, og navnlig deres Ukyndighed i Beleirings-Konsten, der kan forklare os det Særsyn, at *Konstantinopel* først 150 Aar senere faldt i deres Hænder, og naar *Grækerne* paa ingen Maade længer kunde forsvare sig selv, var det bedre de kom under *Tyrkernes* Aag, der 674 dog kun plagede Kroppen, end i *Latinernes* Vold, der vilde slaae Sjælen ihjel. Sagen var da kun, at Undergangen forsinkedes, til Vester-Leden kunde modtage den *Græske Pebling-Skole*, der for Frem-Tidens Skyld maatte holdes vedlige, og til *Tyrkerne* ved *Donau* og det *Adriatiske* Hav kunde finde deres Skranker. Hvorledes disse Skranker reistes i de staaende Hære med Krigs-Tugt og Krigs-Konst og i *Venedig*, har vi seet, og maae kun tilføie, at *Krudtets* Anvendelse, som først i det *Femtende* Aarhundrede begyndte at spille sin Hoved-Rolle, staaer hermed i nøieste Forbindelse. Uagtet nemlig *Edvard* den *Tredie*, efter Samtidiges gyldige Vidnesbyrd, betjende sig af *Krudtet* baade i Slaget ved *Cressy* og paa de *Skotske* Grændser^{*} *Villani* hos *Muratori* XIII. 947. *Barbours* Riim-Krønike om *Bruce*, Sang XVII. 250-52. XIX. 394-401., saa var det dog først *Frands Sforza* i Italien og Brødrene *Bureau* i *Frankrig*, der ved Midten af det *Femtende* Aarhundrede tilgavns lod Kanonerne spille saa Murene sprang^{*} *Sismondis Italienske Historie* IX. 293. Sammes *Franske Historie* XIII. 495.. Denne Konst blev nu vel ingenlunde Tyrkerne forborg, da de meget mere ved *Konstantinopels* Indtagelse med forbausende Held betjende sig af den, men den stod dog for dem som en fremmed Trolddom, de hverken havde Lyst eller Hoved til selv at bemestre sig.

Uden nu her videre at inklade os med den *Ottomanniske Port*, maae vi erindre, at allerede i Midten af det *Fiortende* Aarhundrede havde *Osmannerne* sat sig fast i *Europa* og stod i Slutningen deraf, under den frygtelige *Bajazet Lynild* (Ilderim), paa Nippet at bemægtige sig *Konstantinopel*. Kun forgæves drog en Fransk Ridder-Skare, og deriblandt *Johan Bravkarl* af Burgund, med stort Bram og endnu større Indbildninger den Tydske Keiser og 675 Ungarske Konge, *Sigismund* af *Luxemburg*, til Hjælp mod *Bajazeth*; Nederlaget ved *Nicopolis* i Bulgarien (1396) blev en af Tyrkernes største Triumpher, og kun *Mogolen Tamerlan* frelste *Konstantinopel* ved (1400) at slaae og fange *Bajazet* ^{*}

Thurocz Ungerske Krønike

S. 125-26. *Froissart* IV. 67-69. 72-74. 79-80. *Sismondis Franske Historie* XII. 72-78. 86-91.. I den følgende Menneske-Alder hindrede Slagsmaal mellem *Bajazets* Arvinger Tyrkerne fra at gjøre *Pinen* kort, og selv den seierrige *Amurad* den Anden (1421-51) fandt haardnakkede Modstandere i *Albaneseren Georg Castriota* eller *Scander-Beg* og *Ungaren Johan Huniad*, men efter den berømte Tyrke-Seier ved *Varna* (1444), og den endnu større paa *Drossel-Marken* eller *Rigomzrye*, blev det et almindeligt Sagn, at de *Christnes* Lykke-Stjerne ei kunde meer oprinde, før Heste-Halerne hængde ud over *Konstantinopels* Mure^{*} *Thurocz* S. 150-56. *Gibbon* K. LXVII. *Nygrækeren Koumas Menneske-Historie* V. 524-26..

Disse Fryndser vævede, som bekiendt, *Amurads Søn Mahomed* den Anden, og hans Helte-Gierning er beskrevet af flere samtidige Byzantinere, og deriblandt af et Øien-Vidne, den sidste *Palæologs* Garderobe-Mester (Protovestiarus) og gode Ven *Georg Phranze*, saa endnu i Graven fortsatte *Grækeren* sin Historie og varslede dermed om sin Opstandelse fra de Døde. Vist nok beskrev *Phranze* Undergangen hverken som en *Herodot* eller som en *Polyb*, men som en gammel *Byzantinsk* Hof-Mand, paa hvem det mærkes mindre, at han er gaaet i Kloster end at han gaaer lidt i Barndom, men desbedre passer *Pennen* til Materien, thi fra det *Trettende* Aarhundredes Begyndelse var *Konstantinopel* slet ikke meer nogen Hoved-Stad i Christenheden, men kun en Hof-Stad, der opholdtes af *Venetianer* og *Genueser*, som gamle Hof-Mænd saa tit af rige Kiøbmænd, der dog gjerne see at Døden skiller dem ved deres højbaarne men afmægtige Velyndere.

Det Første nu *Mahomed* den Anden gjorde, da han (1451) arvede Sultanatet, var at bygge en Fæstning paa den *Europæiske* Side af Strædet, der tilligemed hans Faders paa den *Asiatiske* ei blot skaffede ham en god Sund-Told af alle de Skibe, der foer paa det *Sorte Hav*, men sikkrede Samkvemmet mellem de to Verdens-Parter, som en *Italiensk* Flaade ellers let kunde forstyrret. Derpaa skreed han ufortøvet til Beleiringen af *Konstantinopel*, som tilligemed *Morea* og nogle Smaa-Byer ved det *Sorte Hav* nu udgjorde hele det *Byzantinske Rige*, og *Phranze* forsikrer, at medens *Mahomed* omringede Staden med 250000 Mand, havde den i Alt kun *Syvtusinde* til Forsvar. Beleiringen varede ikke fuldt to Maaneder (fra anden April til 29de Mai 1453), og skiøndt især de 2000 *Venetianer*, *Genueser* og *Catalonier*, under Anførsel af Keiseren selv og *Genueseren* *Johan Justiniani*, skal have gjort Under-Værker af Tapperhed, var det dog ikke af dem, der enten frelse betrængte Stæder eller engang fæste sig i Hukommelsen. Den eneste Helte-Gierning paa de *Christnes* Side var da den, at tre *Genuesiske* og et *Byzantinsk* Skib, ladte med *Levnets-Midler*, kom for en strygende Vind fra *Chios* og *Sicilien* og trodsede hele den *Tyrkiske* Flaade, der vel talde Seil i hundrede Viis, men duede kun til at stadfæste den *Tyrkiske* Bemærkning, at vor Herre gav *Musel-Mændene* Landet men de *Christne* Søn. Om *Tyrkerne* virkelig, som *Phranze* siger, han har hørt af dem selv, ved denne Leilighed tabde 12000 Mand, maae vi lade staae ved sit Værd, da Ingen kan beregne hvad "Søen 677tærer", men paa hans Ord kan vi godt troe, at Sultanen, som holdt til Hest kun et Steen-Kast fra *Val-Pladsen*, havde i sin rasende Forbittrelse nær ridt ud og druknet sig, for ei at see paa *Korsets* glimrende Seier over *Halv-Maanen*. Hvad nu fremdeles *Phranze* fortæller om de *Tyrkiske* Galeier, som førdes over Land bagom *Genueser-Byen Galata* ind i Havnen, for ogsaa fra denne Side at angribe og beskyde Staden, er vel Noget, hverken han eller hans

Efterfølgere har forklaret os; men Tingen har dog upaatvivlelig sin Rigtighed og maa forklares deels af *Genuesernes* Frygt for at bryde med Ny-Maanen, og deels af de store *Kanoner*, *Mahomed* plantede paa *Theodors-Høien*, saa de bestrøg det Inderste af Havnen.

Dette var den første *Tyrkiske* Helte-Gierning under Beleiringen, vi læse om, og den Anden var Stormen, som begyndte en Tirsdag ved Hane-Gal, og hvorved *Janitskaren Chazan*, saa høi som et Huus, var Første-Mand paa Muren, men fandt dog med mange Andre sin Død i Graven. Allerede tidlig blev *Justiniani* saaret af en Piil i det høire Been og forlod da strax, trods Keiserens indstændige Bønner, sin Post for at finde en Saar-Læge i *Galata*, hvor han dog snart fandt Døden og tabde, skøndt dog maaskee uforskyldt, det priselige Efter-Mæle, der havde været ham vist ved at falde med *Keiseren* og *Staden*. Alt enstund før Middag var nu Begges Skæbne afgjort, *Tyrkerne* brød ind ved St. Romani-Porten, hvor deres uhyre Kanon havde skudt Gab paa Muren, og i tre Dage gaves Alt til Priis for de Grumme. *Phranze* og hele hans Huus var selv mellem Fangerne, som solgdes til de Høist-Bydende, og hans fjortenaars Søn, som ei vilde føie *Sultanens* skændige Lyster, maatte løskiøbe sig med Livet, men den Gamle slap dog snart fri, besøgte Apostlernes Grave i Rom og samledes omsider med sin Hustru i et Kloster paa *Corfu*, hvor han 678(1477) skrev op hvad han bedst kom ihu om sin Medgang og Modgang i den meer end tusindaarige Keiser-Stad, hvis store Bede-Huus, Sophie-Kirken, som *Byzantinerne* kaldte Engle-Skibet og Jordens Himmel med Ærens Throne, blev nu forvandlet til en Røver-Kule ^{*}*Phranze* (i Pontans Latinske Omskrivning) *Tredie Bog. Gibbon K. LXVIII. Kouma V. 526-31.*

Efter nu at have hørt Øien-Vidnet, er det ingenlunde afveien at see, hvad den samtidige *Franske* Krønike-Skriver *Monstrelet* siger om *Konstantinopels* Indtagelse; thi vel kan Man derefter hverken rette eller øge Fortællingen, men deels lærer Man dog strax deraf, hvad efter *Phranze* kunde synes tvivlsomt, at *Krudtet*, hvoraf der daglig brugtes *tusind Pund*, spillede en vigtig Rolle ved Beleiringen, og deels er det nok værdt at vide, hvordan Man i *Vesten* betragtede det *Tyrkiske* Indtog i Keiser-Staden. Studse maa Man vel ved at see et aabenbar falsk Brev fra Sultanen til Paven indrykket som en Troes-Artikel, men dette *Styemper-Værk*, hvori Muselmanden truer med sine Guder "Pallas og Jupiter", er sikkert indsmuglet i Bogen, hvor Man ellers sporer ganske ordenlig Beskeed om *Tyrken* og *Konstantinopel*, med Forslag til snart igien at skille dem ad ^{*}*Monstrelets Franske Krønike III. 59-62.*

At Christenhedens Folke-Færd imidlertid slet intet Forsøg gjorde herpaa, medens den saakaldte "hvide Ridder" (Johan Huniad) og den lille *Alexander* (Skanderbeg) endnu levede og kæmpede, er et slaaende Beviis paa, at *Middel-Alderen* uddøde med dem, men kunde vi endnu tvivle, da maatte vi dog overbevises, ved at see *Paven* for ramme Alvor og dog aldeles omsonst arbeide paa saa rimeligt et Kors-Tog.

Det var *Toskaneren* *Thomas Sarzani*, som, under Navn af *Nikolai* den *Femte*, beklædte det Aposto679liske Sæde, da *Konstantinopel* blev taget, og han har et stort Navn blandt de Lærde, baade som Grunderen af det *Vatianske Bibliothek* og som en udmærket Kiender og Velynder af *Grækernes* Skrifter, men *Romernes* Balstyrighed gav ham netop da Andet at tænke paa end fjerne Kors-Tog ^{*}*Sismondis Italienske Historie X. 1-27.* Hans Landsmand derimod, *Æneas Sylvius Piccolomini*, ogsaa berømt blandt de Lærde, besteg den hellige Stol, under Navn af *Pius* den *Anden*, med det faste Forsæt, om mueligt, at bringe hele Vester-Leden i Harnisk mod de Vantro, og han holdt til den Ende (1459) en stor Herre-Dag i *Mantua*, hvor Man saae mange italienske Fyrster, Sende-Bud snart fra alle Riger, og ydmyge Bønfoldere fra *Albanien* og *Illyrien*, fra *Kypern* og *Rhodos*, fra *Lesbos* og *Morea*. Det fattedes ogsaa her hverken paa *Latinske* Taler, efter Tilhørernes Dom en *Cicero* værdige, paa Taarer eller Løfter, og Man blev enig om at Hæren skulde være *Tydske*, Solden *Franske*, *Spanske* og *Italienske* Penge, og Høvdingen Hertug *Philip* af *Burgund*; men det var Altsammen kun et Skue-Spil, Man opførte til Ære for den hellige Fader og havde glemt næste Morgen. Da *Pius* mærkede det, og fik Puste-Rum efter de *Italienske* Krige, der fulgte paa Mødet i *Mantua*, besluttede han vel selv at stille sig i Spidsen for et Kors-Tog, men Ingen ændsede det, undtagen *Ungarer* og *Venetianer*, som alligevel laae i Krig med *Tyrken*, og da han desuagtet stod i Begreb med at indskibe sig paa en *Venetiansk* Flaade, døde han pludselig (1464) i *Ancona* ^{*}*Sammest. X. 95-97. 109-13. 213-25.*

Saa udslukt var da nu Følelsen af Troens Fællesskab, saa dybt var Kirkens Aflad sunket i Prisen, saa ubetydelig en Person var Paven blevet, og saa ligegyldig var Man nu baade 680for Stor-Værk og Frem-Tid, at Ingen meer vilde røre sig til Christenhedens Værn, Ingen heller blot for Ridder-Ærens Skyld bryde skarpe Landser, saa det maa vel forundre os, at *Tyrken* ikke opfyldte sin Trudsel at stalde sine Heste i *Peters-Kirken*. Det var da ogsaa ligesaa lidt hans, som Italienernes Skyld, det ikke skedte, thi endnu i *Mahomed* den *Andens* Dage indtog En af hans Basser *Otranto*, og Sultanens Død i det Samme (1481) var for vore Øine det Eneste, der drev Bassen ud og frelst *Italien* fra *Tyrke-Aaget*.

Dog, paa Navne kommer det kun Lidet an, og vi har seet, det gik i Grunden omtrent ligesaa tyrkisk til i *Rom* som i *Konstantinopel*, saa *Middel-Alderens* Historie ender slet ikke fornøieligere end *Old-Tidens*, men, som det synes, endnu bedrøveligere, da den ny Livs-Kraft, der kom med *Christendommen*, synes udtømt, de nye Folk, der kom fra *Norden*, udtæredede, og dermed al Udsigt til bedre Tider afskaaret. Uagtet nemlig *Konstantinopels* Fald, ligesaa lidt som *Jerusalems* Forstyrrelse, i sig selv er nogen Ulykke for Menneske-Slægten, afbilder det dog kun alt for træffende hele Christenhedens Tilstand i Midten af det *Femte* Aarhundrede. Under *Jerusalems* Forstyrrelse var der alt kommet Nyt til Jorden, langt bedre end det Gamle, en Kraft, hvis mindste Konst det var at vinke sjunkne Stæder op af Gruset og reise alle Propheter bedre

Mindes-Mærker, end Grav-Stederne af deres Børn, som slog dem ihjel; men *Christendommens* Skæbne synes at have været som *Konstantinopels*, der hævdede sig til Christenhedens Hoved-Stad, og forsvarede sig, ved *Gothers* og *Væringers* Hjelp, mod *Barbarer*, *Hedninger* og *Musel-Mænd*, til det *Trettende* Aarhundrede, men overvældedes saa af bandsatte *Latinere* og opslugtes omsider af *Tyrker*. Saaledes har vi nemlig seet 681 *Christenheden*, ved Hjelp af de fra *Norden* udvandrede Folk, i det Store forsvare sig kiækt mod *Islamisme*, *Barbari* og *Hedenskab*, til det *Trettende* Aarhundrede, men da at underkues med *Latin* og *Romer-Ret*, og omsider forvandles til en heel *Hob Sultanater*, hvor Retten sidder i *Spyd-Stagen* og hvor *Hof-Mænd* og *Krigs-Folk*, som *Pharaos* svange *Ax* og magre *Kiør*, opsluge *Landenes Fedme*. Gaae vi til *Kirken* at søge *Trøst*, da finde vi ogsaa der først og fremmest et *Hof* og en staaende *Hær: Pave-Hoffet* og *Tigger-Munkene*, der netop har været de andre *Hoffers* og *Hæres* *Forbilleder*, og for Resten findes *Vantro* mod alt *Aandeligt*, *Overtro* paa det *Haandgribelige*, og *Latin* som fortrænger alle *Folkenes Moders-Maal*, bandlyser hver levende *Røst*. Skal der altsaa være nogen *Hjelp*, maa den vel komme fra *Skolen*, og det er vist nok klart, at kan derfra udgaae en kraftig *Oplysning* om hvad der hindrer *Christendommen* fra at fortsætte sine velgørende *Virkninger* paa *Jorden*, da vil de Folk, der end har noget *Hjerte* for den, rimeligviis være *hjulpne*.

Sætte vi os imidlertid tilbage i den Tid, vi tale om, i Midten af det *Femtende* Aarhundrede, da aabner sig kun liden *Udsigt* til en saadan *Oplysning*, i *Pagt* med den *Christne Tro* og *Folkenes Moders-Maal*; thi vel har der i Aarhundredets *Begyndelse* lydt en mærkelig *Røst* for begge *Dele*, mod *Pave* og *Tigger-Munke*, *Røsten* af *Johan Huss*, som blev brændt paa *Kirke-Stævnet* i *Costniz* (1415), men han havde hjemme i *Bøhmen*, et ellers i *Verdens-Historien* ubekendt Land, hans *Moders-Maal* (*Slavonisk*) laae langt baade fra de *Gothiske* og *Romanske*, og det *Sværd*, hans *Tilhængere* førde, drog de vel med *Rette* for deres *Samvittigheds-Frihed*, men kunde dog umuelig overbevise *Nogen* med om *Ægtheden* af deres *Oplysning*. Og giæste vi nu *Sædet* for den herskende *Oplysning*, som *Paris* 682 *ser-Høiskolen* var i stræng *videnskabelig*, men *Italien* baade i *poetisk* og *borgerlig*, og derved i en *Alt* *giennemgribende Retning*, da aabner det kun *bedrøvelige Udsigter*; thi medens *Man* i *Paris* sædvanlig trættes om *Keiserens Skiæg* og altid om *Rangen* i *Spidsfindighed*, er *Tanke-Gangen* i *Italien* saa *aandløs Romersk*, *vantrø* og *tyrannisk*, at *Skolen* der kun synes skikket til at gjøre *Ondt værre*. I det *Fjortende* Aarhundrede har *Toskana* vel havt *Digtere* og *Historie-Skrivere* paa *Moders-Maalet*, som den lærde *Verden* endnu beundrer, og saadanne *splinternye Classiske Skribenter*, som *Dante*, *Petrark*, *Boccac* og *Brødrene Villani*, er tilvisse *Sær-Syn* i den sene *Middel-Alder*, men om deres *Retning* end havde været den allerfortræffeligste, vilde det dog ikke trøste os, da *Latinen* efter deres *Tid* selv i *Florens* fortrængte *Moders-Maalet*. Naar *Man* imidlertid veed, det var ingenlunde af *Spydighed* men af *dyb Beundring* *Dante* valgde *Virgil* til sin *Veileder* gennem *Helvede* og *Skjærs-Ilden*, og veed at *Petrark* ventede *Udødelighed* ingenlunde af sine *italienske Smaa-Digte*, men af sit *Latinske Helte-Digt* over *Romeren Scipio*, da følger det af sig selv, at de *Italienske Classikere* var saa *Latinske* og *Romerske* som mueligt, og at *Boccac* tillige var en stor *Velynder* af det *Græske*, gjør ingen *Forskiel*, da det kun var *Græsken* betragtet med *Romerske* *Øine* og forklaret af *Byzantinere*. Den *Italienske Oplysning* var da ganske den os kun alt for vel bekendte fra *Augusti* "gyldne Dage", at *Menneske-Livet* er et *Skue-Spil*, hvor *Slumpe-Lykke* uddeler *Rollerne*, saa *Konsten* er kun den at spille med *Smag* især til eget *Morskab*; at *Religion* er et *Foster* af *Præste-Bedrag* og i oplyste *Tider* kun en *Pøbel-Klemme*, *Vidskab* er *Klogskab* paa sin egen *Fordeel*, *Poesi* 683 og *Konster Stads* for de *Rige*, den største *Uret* behøver blot *ordenlig* at gjøres til *Lov* for med det *Samme* at blive *Ret*, og den største *Tyrann* behøver blot at smigre for *Pøbelen*, besolde de *Lærde* og *beskiæftige* *Konstnerne*, for at blive en "*Lands-Fader*", *Forgudelsen* værdig. Lægges *Man* nu hertil, at *Latinen* ei engang i *Italien* var *Folke-Sprog*, at derfor *Over-Troen* paa "*Bøger og Penne*", som langt bedre *Oplysnings-Midler* end *Munde* og *levende Røster*, tog *daglig* til, og at de *Byzantinske Dreng-Skoler* havde *ynget* saaledes, at blot i *Florens* regner *Man* 10000 *Børn* lærde *aarlig* at læse; da har *Man* *Forestillingen* om den *sletteste* og *dødeste* *Oplysning*, der lader sig tænke, en *Oplysning*, der bestandig gjorde *Bedragerne* *snuere*, *Tyrannerne* *dristigere*, *Lærdommen* *dødere* og *Folket* *dummere*, *forværrede*, med et *Ord*, *Alt* hvad den *berørde*. De lærde *Byzantinere*, som under *Tyrkernes Fremgang* og ved *Konstantinopels Fald* flygtede til *Italien* og *Frankrig*, bidrog vist nok til at udbrede lidt *Græsk Sprog-Kundskab* i en *videre Kreds*, men *Græsk* var endnu mindre end *Latin* de nye *Folks Moders-Maal*, og *Flygtningerne* fra de *Dødes Rige* bragde *naturligviis* ikke *Livet* med sig, de *Indfødte* i *Tyranniets tusindaarige Hjemstavn* duede kun slet til at være *Retten* og *Frihedens Tals-Mænd*.

Saa sort saae det ud baade paa de *Christnes* og paa hele *Menneskehedens Side*, og at *Faren* var ægte, det veed vi godt, som kan huske den *Tid*, da hin *Italienske Oplysning* var herskende *hardtad* over hele den nye *Christenhed*, og som drages endnu med en *Lærdom*, efter hvilken den *Latinske Grammatik* er al *Vidskabs Kilde*, den *Romerske Bogsamling* alle *Dyders Moder*, *Bog-Læsning Livets Krone* og *Dreng-Skolen Oplysningens Palladium!*

Trods alt dette var dog *Faren* i det *Femtende* Aar 684 *hundrede* ei nær saa stor, som den *syndes*, fordi *Menneske-Slægten* *Oplysnings-Tid* og *Vidskabs-Alder* virkelig var kommet, og saavel *Tydskland* som *England* og *Norden* for en stor *Deel* beboet af *fribaarne*, *kraftige Stammer*, der elskede deres *Moders-Maal* for høit til at lade det *ustraffet* fortrænge og forhaane, og havde følt for dybt baade hvad *Gud* og *Menneske* er, til enten at *forgude Tyranner* eller *hjertelig* tilegne sig en *halvdyrisk*, *halvdjævelsk Oplysning*.

Disse to *Hoved-Grunde*, baade til *Reformationen* i det *Sextende* og *Vidskaben* i det *Nittende* Aarhundrede, har *Man* vel sædvanlig overseet og aldrig hidtil *noksom ændset*, men de er dog *aabenbar*

Kilden til al den *Forskiel*, der i de sidste tre Aarhundreder fandtes mellem de *Romanske* og de *Gothiske* Folk, baade i *Kirken*, *Staten* og *Skolen*; thi at Alting hos Protestanterne gestaltede sig *mere aandelig, frit* og *levende* end hos *Papisterne*, og at vi nu endelig forkynde Dyriskheden, Døden og Trældommen under alle *Skikkelser* aaben Feide, det kan dog umuelig komme deraf, at vi i *Latinen* og *Vantroen*, i *Selv-Klogskab* og *Selv-Raadighed*, i *Bog-Forgudelse* og *Dreng-Lærdom*, overgik de gamle *Italienerne*, som tvertimod i alt Dette var vore Mestere og uopnaelige Mønstre.

At nu ogsaa den rette *Oplysnings-Tid* var en *Tvilling-Broder* til *Bogtrykker-Konsten*, hvis Opfindelse falder ved Midten af det *Femtende* Aarhundrede, det burde vel de *Bog-Lærde*, der slet ikke kan begribe, hvordan *Grækere* og *Romere* kunde undvære den *Konst*, allermindst overseet, men de var dog nødvendig blinde for denne *Sandhed* som for enhver, der udsprang af *Livets* umiddelbare *Betragtning*; thi naar Man anseer *Bøger* for Kilden til *Oplysning*, uden engang at tænke paa, *hvad han* havde læst 685som skrev den *første Bog*, da mener Man naturligt, at Folk til alle *Tider* kunde blive lige kloge, naar de blot gik i *Skole* og læste flittig, især *Latin*. Ja, at *Menneske-Slægten* skulde blive *gammel*, før den egenlig duede til *Videnskabelighed*, maatte synes de *Bog-Lærde* aldeles bagvendt, der indbildte sig, Man *vidste* Alt hvad Man kunde *udenad*, men heller intet *Andet*; thi at *Dreng* baade havde en stærkere *Hukommelse* og lod sig lettere drive til at *lære udenad* end *Oldinger*, antog de med *Rette* for en afgjort *Sag*.

Saasart vi imidlertid har fattet, at den *Lærdom* der skal være *Vidskab* for andre end for *Papegøier*, maa være *Forstand* paa de *Ting* den angaaer, og menneskelig *Vidskab* altsaa først og sidst være *Forstand* paa *Menneske-Naturen* og *Menneske-Livet* i deres mangfoldige *Retninger*, da finde vi det ligesaa naturligt, at *Slægten* som at *Enkelt-Manden* først ved *Aar* og *Erfaring* samler *Forstand*, og maa desuden, ligesom vi *Alle*, vinde en vis *Koldsindighed* og *Lige-Vægt*, før Den er istand til upartisk at veie *Grundene* for og imod sin *Børne-Lærdom*, sine *Yndlings-Tanker* og sine stærke *Tilbøieligheder*, hvad dog unægtelig er *Viidsdoms* *Betingelse*. Forholdet mellem *Aarsag* og *Virkning* gjælder nemlig ei mindre i det *Store* end i det *Smaa*, og *Menneske-Livet* maa nødvendig ligne sig selv i det *Hele* som i alt det *Enkelte*, saa vel kan et Folk i *Old-Tiden* have været klogere end *Mange* nutildags, men kun ved bedre *Anlæg* eller større *Anstrængelse*, ligesom en *Ung* derved kan gjøre mange *Gamle* tilskamme, men forstaaer dog aldrig meer af *Livet*, end han af *Erfaring* kiender, og kiender saare lidt dertil, hvis han alt som *Yngling* blev *koldsindig* og *upartisk*!

Vi finde det derfor aldeles i sin *Orden*, baade at *Old-Tidens* *Vidskab* var i alle *Henseender* meget for *stakket* 686til at slaae *Bund* i *Menneske-Naturen*, og var hos *Romerne*, som det *koldsindigste* Folk, netop mest *overfladelig*, og at de *Oldtids-Folk*, der vilde udgrunde *Livet*, blev, som tidlig kloge *Børn*, ikke gamle derved, men nedsank, naar det gik bedst, som *Jøder* og *Græker*, i borgerlig *Død* og *aandelig Dvale*.

Endnu mindre forundrer det os, at *Vidskab* i *Middel-Alderen* slet ikke vilde trives, thi hvad der i den var *aandeligt*, var ligesom hos *Kvinden* en dyb men dunkel *Følelse*, saa da maatte *Lærdom* nødvendig blive *Udenads-Kram* og *Vidskab* tom *Spidsfindighed*, der kun tækkedes dem, som fattedes det *Bedste*.

Dette var nu ogsaa, som vi veed, den *Byzantinske* *Lærdom* og *Vidskab*, saavel som *Vester-Ledens* *Skolastik*, og hvad den *Italienske* *Oplysning* var *Andet* og *Mere*, var kun det *Dyriske* og *Lave*, der med *Romersk* *Tanke-Gang* og *Borger-Ret* laae *Italienerne* nærmest. Var nemlig *Italien* ikke blevet hærget og tildeels ny befolket af *Gother* og *Longobarder*, da vilde *Latinen* med Alt hvad dertil hører holdt sig der, omtrent som *Græsken* i *Byzants*, hvad vi tydelig kan spore hos *Paverne* og den *Italienske* *Geistlighed*, men nu forstyrredes *Skole-Gangen* og fordunkledes *Romer-Retten* en *Tidlang* af de *stridbare*, stærke, *hidsige* og *bogskye* *Tydskere* og *Nordboer*, og først da de begyndte at sammensmelte med *Landets* gamle *Indbyggere*, kunde den *Latinske* *Dannelse* igjen reise *Hovedet*, men fandt sig da ogsaa istand til med de *friske Kræfter*, den i de *Fremmede* havde vundet, snart at fordunkle den *Byzantinske*.

Men fordi de fra *Tydskland* og *Norden* udvandrede Folk, der lod sig *romanisere*, ogsaa tilsatte deres *Kræfter* paa at opmane *Roms* *Gienfærd* og nøiedes med det til *Aand* i deres ubetimelige *Tragten* efter *Vidskab*, derfor kunde det *Samme* ingenlunde være *Tilfældet* enten med 687de *Tydskere* og *Nordboer*, som blev ved *Hjem-Stavnen*, eller med dem der i *Bretland* dog bestandig kæmpede for at beholde deres *Moders-Maal*, den gode *Kong Edwards* *Love* og *Angel-Sachsernes* *Tanke-Gang*, saa om de end for en *Deel* og til en *Tid* lod sig mestre af *Italienerne* og *Franskmænd* og forkue med *Latinen*, maatte Disse dog nødvendig gjøre *Opstand* og have *Magt* til at afkaste *Aaget*.

Hoved og *Hjerte* er nemlig saa langt fra oprindelig eller naturlig at staae i *Modsætning* til hinanden hos *Mennesket*, at *Hovedet* i *Grunden* altid udspringer af *Hjertet*, ligesom *Træets* og *Blomstens* *Krone* af *Roden*, saa naar de ligge i *Strid*, er det kun en *slem Uorden*, sædvanlig frembragt ved *sorte* *Konster*, og ligesom de *hjertelige* *Mødre* gjerne føde kloge *Sønner*, kan Man være sikker paa, at ethvert Folk, som lever sin *Alder* ud, faaer en *Nyaars-Tid*, der svarer til dets *Middel-Alder*, eller at ligesaa dyb, som *Følelsen* var, ligesaa høit vil *Forstanden* stige. Hvor derfor *Christendommen* i *Middel-Alderen* saa godt som indførde sig selv, og hvor *Folke-Livet*, som i *England*, *Tydskland* og *Norden*, med *Kraft* udbrød i *Kæmpe-Viser* og mindedes sig selv i *fortløbende* *Sagn*, der maatte nødvendig, naar *Vidskabs-Timen* slog, baade *Troen* findes rimelig og *Livet* gjøre *Paastand* paa *Forklaring*. Og hvad nu især os *Nord-Boer* angaaer, hvis *Arilds-Riger* gik ufortærede gennem *Skiærs-Ilden*, hvis *Arilds-Love* trodsede *Romer-Retten*, den hellige saavel som den søgne, og hvis

Brage-Maal og *Old-Sagn* endelig har gjort sig gjældende i Middel-Alderen ei blot paa *Nordisk* men selv paa *Latin*, da maatte Nord-Stjernen synke i Havet, før vi kunde ombytte Fædre Aand med det Romerske Gienfærd, eller vort levende, dybe og deilige *Moders-Maal* med den to Gange døde, dræbende *Latin*. Et godt 688 Exempel gav vore Fædre os i *Kirken*, da de lod *Latinen* gaae Pokker i Vold tilbage til *Christi* selvgjorte Stat-Holder i *Rom*, men istemde en Lov-Sang for Herren selv paa *Moders-Maalet*, og alle Mærker maatte da slaae feil, om vi ei følge Exemplet i Skolen, smide en af Dagene den *Latinske Grammatik* og *Romer-Retten* overbord, synge den ny Vise "Kong Christjan stod ved høien Mast", tone Flag for *Christendommens Aand* og seile vor egen Sø.

Forudsat nu, det skeer, hvad egenlig slet ikke kan glippe, at vi, med alle dem, der gennem *Middel-Alderen* beholdt deres *Moders-Maal* og havde i det *Sextende* Aarhundrede baade Mod og Magt til at knække det *Romerske Aag*, i det *Nittende* aldeles afkaste det, og stræbe under Fortsættelsen af *Folke-Livet*, at vinde *Forstand* saavel paa det, som paa *Menneske-Livet* i alle Henseender, da er det klart, at medens de gamle Børn legede og de Unge plagedes med de døde Sprogs Gloser og Regler, da havde *Forsynet* et Kæmpe-Maal i Sigte, selv Det maatte tjene.

Skal nemlig vi og vore Børn lære at kiende Menneske-Livet heelt, da maae vi kunne overskue Slægtens Levnets-Løb og sætte os levende ind i alt det Forbigangne som vor egen Fortid, thi var *Indbildnings-Kraften Old-Tidens Konge* og var *Følelsen Middel-Alderens Dronning*, da maa den tredie Alder blive en virkelig *Nyaars-Tid*, da Aand og Hjerte leve op igien i *Forstanden*, saa den kan bevise sin Odels-Ret til Riget. Derfor maatte *Old-Tidens Hoved-Sprog* gennem Middel-Alderen bevares hos *Jøder*, *Græker* og *Latinske Munke*, og derfor maatte vi og vore Fædre trælle under Skole-Aaget, fordi Oldtidens lhukommelse vilde ellers i den aandløse Tid gaaet uigienkaldelig tabt, istedenfor at den nu øiensynlig opstaaer lyslevende af *Skole-Graven* og kaster den kun til, fordi den er afbrugt, og passede kun til de *Bog-Orme*, der 689 vel i *Aandens Fraværelse* var uundværlige, men er nu aldeles overflødige. Det var vist nok en latterlig *Over-Tro*, vi havde paa de *Gamles* skriftlige Efterladenskab (Reliquier), paa Skole-Graven, hvori det var lagt, og paa de Mirakler, der skedte med alle de aandelige Krøblinger, der lod sig pidske i Graven og pilfingrede Been-Raden, men det gik med denne Levning af Middel-Alderens *Over-Tro* ligesom med hele Oplaget, at den var bygt paa Sandheds Tro, saa det gjaldt kun om, naar Man forkastede *Æventyret*, at beholde *Historien* som laae til Grund, og ei lade den herlige Spaadom undgiælde, hvad dens usle Fortolkere havde forbrudt. Saaledes sprang *Luther* ud af *Munke-Buret* med den *Tro*, der bygde det, og overvandt netop med den al den *Over-Tro*, hvoraf det var fuldt, og saaledes bryde vi ud af *Latin-Skolen* med *Vidskabs-Aanden*, som der havde hvilet sine Been, og skal netop med den overvinde alle de tomme Indbildninger, Skolen har udklækket. Alle levende Folk vil i et Øieblik fatte, det er langt bedre at fornøie og forædle Ungdommen med Old-Tidens lyseste Anskuelse og ypperste Værker paa *Moders-Maalet*, end at plage og dræbe den med *Grammatik* og *døde Sprog*, der aldrig kan gavne Andre end hvem der besjæles af Aanden, gienkiender den i Gaade-Skriften, og har paa naturlig Maade vundet baade Koldsindighed og Livs-Erfaring Nok til at forstaae de Gamle, og sammenligne saavel deres Tanke-Gang som deres Tunge-Maal med sit Eget. Den *Boglige Kunst*, hvorpaa Man hidtil i Tusind-Tal har fusket, vil da blive øvet af faa men virkelige *Mestere*, medens Old-Tiden, for nogle tusinde Trælle vinder Millioner fribaarne Velyndere, og skienker *Christenheden*, istedet for Latinske Disputatser, sine store For-Billeder til folkelig Anvendelse paa alle Menneske-Livets Forhold!
